

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 321.74(497.4Prebold)"1945/1952"

Prejeto: 17. 8. 2017

**Uroš Herman**mag., prof. zgodovine in geografije, Dolenja vas 25, SI-3312 Prebold  
E-pošta: uros.herman@gmail.com

## Kako je Sv. Pavel pri Preboldu stopal v socializem

### IZVLEČEK

*V prispevku avtor obravnava dogajanje na območju današnje občine Prebold v letih 1945–1952. Prikazano je v luči razvoja ljudske demokracije po prevzemu oblasti v državi s strani Komunistične partije. Osnovna tema prispevka je oris organizacije in delovanje organov ljudske oblasti na lokalni ravni. V prispevku sta prikazana prelom s poprejšnjimi oblastnimi strukturami in iskanje ustrezne vloge, ki naj bi jo lokalna krajevna ljudska oblast imela v upravnem, političnem in pozneje tudi v gospodarskem smislu. Prikazane so težave, s katerimi se je srečeval sistem ljudske demokracije, pa tudi ljudje, ki so morali v tem sistemu (pre)živeti. Prispevek obravnava čas prvega obdobja oblikovanja ljudske oblasti, za katerega je značilno administrativno odločanje vrhovne oblasti.*

### KLJUČNE BESEDE

*Prebold, ljudska oblast, krajevni ljudski odbor, ljudska demokracija, 1945–1952*

### ABSTRACT

#### HOW SV. PAVEL PRI PREBOLDU ENTERED SOCIALISM

*The author of the article deals with the developments that took place in the area of present-day municipality of Prebold during the period between 1945 and 1952, in light of the evolving people's democracy that was established after the Communist Party's rise to power. The main focus is on the organisation and operation of local people's government in the form of the local people's council. The author describes the break from previous government structures and the search for an appropriate role that local people's government would have in administrative, political and later also economic terms. Furthermore, he also sheds light on the difficulties facing both the system of people's democracy and people who had to live (and survive) in it. Although the development of people's government did not end with the introduction of municipal people's councils, with which the article concludes, it unquestionably marked the end of the initial stage of establishing people's government, which was characterised by administrative decision-making of supreme authority.*

### KEY WORDS

*Prebold, people's government, local people's council, people's democracy, 1945–1952*

Opis dogajanja v Savinjski dolini po 9. maju 1945 se v župnijski kroniki župnije Sv. Pavel pri Preboldu začne z besedami: »... skozi Savinjsko dolino so se vračale ogromne kolone nemškega in hrvaško-ustaškega vojaštva. Vse je hitelo, da pride v roke Amerikancem in Angležem, ne pa Rusom ...«<sup>1</sup> Eden zadnjih, ki je hotel ubežati, je bil medvojni župan Josef Schellauf, ki pa je bil ujet in usmrčen.<sup>2</sup> Odstranjevanje sledi okupacijske uprave je bilo del načrta zmagovalcev ob koncu vojne v Sloveniji (in Jugoslaviji). S tem so preprečili možnost kontinuitete lokalnih upravnih enot – občin – tudi še iz časa Kraljevine Jugoslavije. Načrt prevzema oblasti je nastal že v vojnem času in je predvideval oblikovanje novih lokalnih samoupravnih enot pod vodstvom Osvobodilne fronte in s tem KPJ/KPS. Na območju sedanje občine Prebold so vzporedno vlogo oblasti v času vojne nasproti nemški okupacijski oblasti predstavljali terenski odbori OF, saj formalnih volitev do osvoboditve ni bilo mogoče izvesti.<sup>3</sup>

### Svoboda prinese novo oblast

Nova ljudska oblast je želela v Krajevni narodni/ljudski odbor<sup>4</sup> Sv. Pavel pri Preboldu (dalje KNO/KLO Sv. Pavel pri Preboldu ali krajše KNO/KLO) postaviti zanesljiv kader, a je večina predvojnih komunistov in levičarskih aktivistov med vojno izgubila življenje. Iz kraja Sv. Pavel pri Preboldu in iz okolice je od 23 predvojnih članov KPS vojno preživelo le pet članov. Poleg tega večina tistih, ki jih je nova oblast nameravala postaviti na položaje, ni imela vodstvenih izkušenj, sposobnejši (in zaslužni) kadri pa so že med vojno prevzeli položaje v višjih oblastnih strukturah – okrajnih, republiških (npr. Nestl Žgank, Marija Šlander). Prevzem vpliva v državi je partija prenesla tudi v ljudske odbore: »Naša partij-

ska organizacija je polagala posebno skrb in mnogo truda utrditvi in osamosvojitvi Krajevnih Ljudskih odborov, kot nosilcev ljudske oblasti.«<sup>5</sup>

Zakon,<sup>6</sup> izdan septembra 1945, na območju sedanje občine navaja pet krajevnih odborov: Kapljo vas, Latkovo vas, Marijo Reko, Sv. Lovrenc pri Preboldu in Sv. Pavel.<sup>7</sup> KNO Sv. Pavel pri Preboldu je sprva obsegal le Sv. Pavel pri Preboldu in Dolenjo vas, medtem ko sta Latkova vas in Kaplja vas še imeli lastna krajevna ljudska odbora. KNO Sv. Lovrenc je obsegal vasi Sv. Lovrenc, Sv. Magdalena (danes Matke) in Šešče, KNO Marija Reka pa istoimensko vas, ki se sicer deli na Veliko in Malo Reko. Lokalne oblastne enote so bile namenoma oblikovane majhne, da bi tako onemogočili obnovitev predvojnih razmer (ij): »Samostojni krajevni odbori, v katerih sodeluje vse prebivalstvo kraja, so ljudski tip oblasti, občine so sistem, ki je služil reakciji. Zato je naša dolžnost, da čimprej pometemo po vseh okrajih našega okrožja z zadnjimi sledovi občin in da čim bolj ojačimo krajevne odbore.«<sup>8</sup> V KNO Marija Reka so se zavedali, da so gospodarsko šibki, a je bila kljub temu njihova želja ohraniti samostojnost; če pa bi se bili prisiljeni združevati, so si želeli priključitve k Trbovljam (s KNO Gabersko), kot so poudarili na enem prvih krajevnih zborov volivcev 16. julija 1945.<sup>9</sup>

Med prvimi nalogami, ki jih je dobil KLO, so bili imenovanje javnega tožilca in volilne komisije,<sup>10</sup> ureditev volilnih imenikov ter izdelava karakteristik odbornikov in zaposlenih v odborih. Volilne imenike in karakteristike so morali skupaj s kopijami zapisnikov sej odborov ter vseh delujočih komisij in svetov poslati na sedež OLO. V prvih mesecih po osvoboditvi so odbori izvajali tudi popis pogrešanega prebivalstva in vojne škode.<sup>11</sup> Do 19. avgusta, ko so bile v celjskem okrožju izvedene volitve v ljudske odbore, so dobili KLO nalogo, da prečistijo volilne imenike in imenujejo volilne komisije, ki so morale poskrbeti tudi za to, da iz krajevnih odborov počistijo »staro jugoslovansko birokracijo.«<sup>12</sup> Iz volilnih imenikov pa

<sup>1</sup> Kronika Župnije Sv. Pavel, zapis za leto 1945.

<sup>2</sup> Medvojni župan, rojen leta 1902, je v Preboldu prišel leta 1941 iz Kirchbacha na avstrijskem Štajerskem. Obstaja več različnih pričanj o njegovi usodi, arhivskih virov, ki bi katero od njih potrjevali, pa (še) nismo našli – jasno je le, da konca vojne ni preživel (Kronika Župnije Sv. Pavel, zapis za leto 1945; SI\_AS 1602, šk. 24, Personalni akti S, SCH-17 Schellauf Jozef).

<sup>3</sup> Prispevek nima namena podajati podrobnejše analize razvoja sistema ljudske demokracije s političnega vidika. Tako je upravno-politični razvoj ljudske oblasti na obravnavanem območju orisan le v grobih potezah. Namen prispevka je prikazati, kakšne posledice je imelo uveljavljanje enopartijske oblasti za vsakdanje življenje na obravnavanem območju. V slovenski strokovni literaturi (tako upravnopravni kot tudi zgodovinski) je obilo del, ki razvoj (lokalnih) oblastnih struktur v obdobju po drugi svetovni vojni obravnavajo s političnega, gospodarskega in upravnega vidika; naj navedem samo nekatere avtorje, katerih dela so posvečena tem vprašanjem: Jera Vodusek Starič, Aleš Gabrič, Jože Prinčič, Zdenko Čepič, Božo Grafenauer in drugi; njihova dela, ki so bila upoštevana pri nastajanju prispevka, so navedena v seznamu literature.

<sup>4</sup> V času vojne so se upravne enote imenoval narodnoosvobodilni odbori ali NOO, po osvoboditvi pa narodni odbori oziroma NO, kar je v Sloveniji veljalo do januarja 1946, ko so jih uradno preimenovali v ljudske odbore ali LO (Kopač, *Lokalna oblast*, str. 244).

<sup>5</sup> V Sv. Pavlu pri Preboldu je pred vojno v tekstilni tovarni delovala partijska celica, katere član je bil tudi Slavko Šlander. Leta 1937 so šentpavelski komunisti organizirali prvo konferenco KPS po ustanovitvi. Med vojno je politično delo zamrlo oziroma je bilo skoraj v celoti vezano na NOG, šele leta 1943 so partijci poživali tudi politično dejavnost, predvsem po četah in med prebivalstvom, ki je podprlo NOG (SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik seje aktivistov Občinskega komiteja ZKS Prebold, Referat o zgodovini KP v okraju).

<sup>6</sup> Gre za Zakon o upravni razdelitvi Federalne Slovenije z dne 6. septembra 1945, Ur. l. SNOS in NVS, št. 33–231/1945.

<sup>7</sup> Orožen, *Razvojna pot*, str. 48.

<sup>8</sup> *Nova pot*, 9. 6. 1945, št. 2, str. 1, »Utrujmo naše krajevne odbore OF«.

<sup>9</sup> SI\_ZAC/0298, KLO Marija Reka, Zbor volivcev 16. 12. 1945.

<sup>10</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 5. redne seje KNO Sv. Pavel, 22. 9. 1945.

<sup>11</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 1. seje IO NOO Celje-okolica, 3. 9. 1945.

<sup>12</sup> *Nova pot*, leto I, 1945, št. 12, str. 1, »Z delovne konference okrožnih aktivistov OF«.



*Pečati Krajevnega odbora OF Sv. Pavel – Dolenja vas ter KNO Sv. Pavel, Kaplja vas, Sv. Lovrenc in Marija Reka (pečati so iz zapisnikov sej obravnavanih KLO iz fondov: SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu in SI\_ZAC/0298, KLO Marija Reka).*

so na predlog višjih organov črtali ljudi, za katere je oblast menila, da vanje iz različnih razlogov ne sodijo.<sup>13</sup> Krajevni odbori Osvobodilne fronte (OF), ki so v okraju deloma obstajali že v času nemške okupacije, vendar aktivisti vanj zaradi premočnih nemških posadk niso mogli prodreti, so bili vzpostavljeni takoj po osvoboditvi.<sup>14</sup> Volitve, ki jih prej niso mogli izvesti, so bile napovedane po posameznih KNO od 15. julija dalje.<sup>15</sup> Prvi ohranjeni zapisnik (6. seje) krajevnega odbora OF Sv. Pavel nosi datum 22. september 1945; krajevni odbor je bil 3. novembra poimenovan krajevni narodni odbor – KNO Sv. Pavel, na seji 24. januarja 1946 pa so že uporabili naziv KLO Sv. Pavel. Štel je osem odbornikov, njegov predsednik je bil Ignac Skok, tajnik pa Anton Valenčak.<sup>16</sup> Tajnik je imel pomembno vlogo, saj je odhajal na sestanke in izobraževanja na Okrajni ljudski odbor Celje-okolica (dalje OLO Celje-okolica ali krajše OLO), kjer se je seznanjal s smernicami, po katerih je moral KLO

delovati. Stalna obremenitev tajnika (in drugih učiteljev) z obveznostmi do KLO poleg rednega dela v šoli je vodstvo šole spodbudila, da je na OLO Celje-okolica apeliralo, naj na upravno-politični tečaj pozovejo koga drugega, učiteljem pa pustijo opravljati njihovo osnovno delo.<sup>17</sup> Predsednik KLO Sv. Lovrenc je bil takrat Ivan Marinc, tajnik pa Ivan Kač (tajniške posle sta kasneje prevzela Marija Kač in Franc Savinek).<sup>18</sup> V KLO Marija Reka je bil predsednik Anton Kos, tajnik pa Rudolf Bac.<sup>19</sup> V KLO Latkova vas je bil predsednik Jože Kapus in tajnik Janez Vošnjak, v KLO Kaplja vas pa je bil predsednik Matevž Ahac, tajnik pa Ivan Orožim.<sup>20</sup>

Politika in delovanje KLO sta bila načeloma kra-

<sup>13</sup> SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu, Zapisnik 13. redne seje KLO Sv. Lovrenc, 24. 1. 1946; skladno z Zakonom o volilnih imenikih z dne 10. avgusta 1945, Ur. l. DFJ, št. 59-558/1945, ponatisnjenim v prilogi Ur. l. SNOS in NVS, št. 33/1945.

<sup>14</sup> *Nova pot*, 9. 6. 1945, št. 2, str. 1, »Utrjujmo naše krajevne odbore OF«.

<sup>15</sup> Odredba ministrstva za notranje zadeve o nadaljevanju volitev v narodno osvobodilne odbore, 7. julija 1945, Ur. l. SNOS, št. 15-128/1945.

<sup>16</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisniki sej KLO Sv. Pavel pri Preboldu. Kot odborniki so v zapisnikih po volitvah leta 1945 navedeni še Ivan Vedenik, Pepca Lapan, Franc Rezar, Ivan Grabnar, Andrej Ahac, Martin Cizej in Jože Škorjanc.

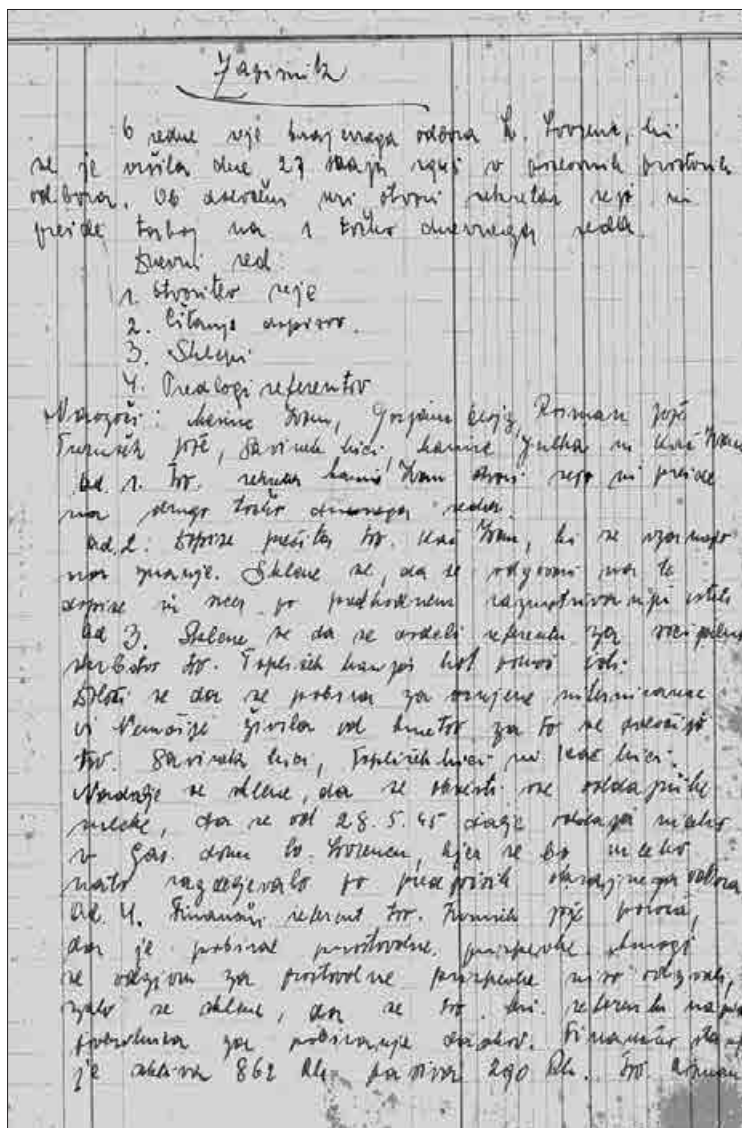
<sup>17</sup> Prav tam, dopis OŠ Prebold na OLO Celje-okolica, 29. 10. 1945.

<sup>18</sup> SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu, Zapisniki sej KLO Sv. Lovrenc. Kot odborniki so v zapisnikih do sredine leta 1945 navedeni še Alojz Gorjanc, Jože Rosman, Jože Turnšek, Marija Savinek, Ivan Privošnik in Julka Marinc, po volitvah pa: Ferdo Cestnik, Marica Golavšek, Jakob Žgank, Anton Potočnik, Neža Sopotnik in Franc Germadnik; predsednik in tajnik KLO sta ostala ista.

<sup>19</sup> SI\_ZAC/0298, KLO Marija Reka, Zapisniki sej KLO Marija Reka. Kot odborniki so po volitvah leta 1945 v zapisnikih navedeni še Jožef Krašovec, Franc Hribar, Albin Dolar, Henrik Goropevšek in Amalija Lobnikar.

<sup>20</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik seje KLO Sv. Pavel-Dolenja vas, Latkova vas in Kaplja vas, 25. 9. 1946; Zapisnik izredne seje KLO Sv. Pavel-Dolenja vas, Latkova vas in Kaplja vas, 29. 9. 1946. Kot odborniki so navedeni: za KLO Latkova vas Janez Vošnjak, Franc Kač, Milica Cestnik, Andrej Strgar in Adolf Zagožen ter za KLO Kaplja vas Ivan Orožim, Ivan Potočnik, Franc Skok, Ivana Svet, Ivana Turnšek in Pavla Potočnik.





Eden prvih zapisnikov KLO Sv. Lovrenc, 27. 5. 1945 (fond SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu).

jeveno samostojna, dejansko pa sta bila določena na podlagi smernic iz okraja in višje. Vse politično delo je bilo formalno v rokah množičnih organizacij (OF, AFŽ in drugih, ki pa so bile pod nadzorom KPJ/KPS).<sup>21</sup> »Civilno upravo na osvobojenem ozemlju so prevzeli naši ljudski organi, odbori Osvobodilne fronte. Do volitev v Narodno osvobodilne odbore bodo OF odbori združevali dve funkciji, t. j. funkcijo splošnega ljudskega gibanja in funkcijo oblasti, zato imajo odbori OF dvojno nalogo. Prvič politično zaktivizirati ljudstvo, ga vzgojiti in utrditi v globokem narodnem in demokratskem duhu, drugič kot organ oblasti vršiti upravno delo...«<sup>22</sup> V Celju so se konec maja 1945 predstavniki vseh okrajnih KLO zbrali na prvi konferenci, govor

je bil o začetnih težavah in nalogah odborov za bodoče delo.<sup>23</sup>

Šentpavelski župnik Marko Sagaj se je 1. julija 1945 vrnil iz izgnanstva in ministrstvo za notranje zadeve mu je 18. avgusta 1945 dovolilo opravljati župniško službo v Župniji Sv. Pavel. Za kaplana je mariborska škofija v Sv. Pavel imenovala Ivana Koresa iz Brezovice pri Vrhniki.<sup>24</sup> Nova krajevna oblast si je v začetku delovanja prizadevala zagotoviti dovolj prostih stanovanj; v ta namen so med prvimi ustanovili stanovanjski odsek, ki je imel za nalogo tudi reševanje nastanitvenih potreb posameznikov in preprečevanje nezakonitih vselitev.<sup>25</sup> V krajevnem stanovanjskem

<sup>21</sup> *Nova pot*, leto I, 1945, št. 12, str. 1, »Z delovne konference okrožnih aktivistov OF«.

<sup>22</sup> *Nova pot*, 2. 6. 1945, št. 1, str. 2, »Več političnega dela«.

<sup>23</sup> *Nova pot*, 2. 6. 1945, št. 1, str. 3, »Naši krajevni odbori OF«.

<sup>24</sup> *Kronika Župnije Sv. Pavel*, zapis za leto 1945.

<sup>25</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 7. seje KLO Sv. Pavel, 27. 10. 1945.

odboru so si lahko pomagali s stanovanjskim fondom iz zaplembnih postopkov.<sup>26</sup> V prvih mesecih svobode so tako v KLO Sv. Pavel pri Preboldu zaposlili pomožno osebo ter za delovanje usposobili pošto, šolo in Narodno milico, finančno pa so podprli delovanje zdravstvenega doma in krajevne knjižnice.<sup>27</sup> Že junija 1945 so potekale zaplembe premoženja zaradi izgube narodne časti, ki jih je izvajala Komisija za upravo narodne imovine (krajše KUNI) Okrajnega odbora OF Žalec.<sup>28</sup> Vrednost vsega zaplenjenega premoženja, ki ga je KUNI okraja Žalec izvedel do septembra 1945, je po izračunih KUNI OLO Celje-okolica znašala za Sv. Pavel 45.100 dinarjev, za Latkovo vas 66.175 dinarjev in za Sv. Lovrenc 47.000 dinarjev.<sup>29</sup> Na KLO so 12. decembra 1945 imenovali Odbor za postavitev spomenika padlim in žrtvam vojne na trgu pred cerkvijo, kjer je pred vojno stal kip Marije Brezmadežne (odstranila ga je že medvojna nemška občinska oblast, ki je na istem mestu želela postaviti lasten spomenik). Odbor je sestavljalo 23 oseb, med njimi so bili predstavniki krajevnih oblasti, člani OF in župnik Marko Sagaj. Omenjenega spomenika na tem mestu niso nikoli postavili.<sup>30</sup>

V prvih dneh junija so bile na KLO razdeljene živilske nakaznice za prebivalce, ki so se preživljali izključno na karte.<sup>31</sup> Krajevna oblast je leta 1945 naredila prve korake v smeri krepitve lokalnega gospodarstva – 25. avgusta 1945 so namreč sklenili ustanoviti občinsko trgovino z mešanim blagom in drvni, kar so potrdili na izredni seji 1. oktobra, ko so po pridobitvi kredita Denarnega zavoda Slovenije odprli prvo krajevno družbeno podjetje, in sicer trgovino z registriranim nazivom Trgovina z mešanim blagom in kurivom.<sup>32</sup> Napoved ustanovitve tovrstne zadruge je prišla že v začetku junija: »Tej zadrugi se bodo aktivno priključili tudi mnogi trgovci, kar zlasti delavski krogi toplo pozdravljajo ...«<sup>34</sup>

V šentpavelski osnovni šoli so pouk organizirali že 12. maja 1945. Takoj je postal očiten problem pomanjkanja učiteljskega kadra, zato je julija oblast na hitro organizirala pedagoški tečaj v Žalcu. Šola je bila potrebna obnove, tudi učil in učnih pripomočkov ni bilo več. V kurilnici šole so po osvoboditvi odkrili šolski arhiv, ki je obsegal šolsko matično knjigo, matične liste in šolsko kroniko, poleg tega pa še matične knjige župnij Sv. Pavel, Marija Reka in Griže.<sup>35</sup>

Krajani so priskočili na pomoč pri najnujnejši obnovi šolskega poslopja, tako da so s poukom uradno začeli 12. junija 1945.<sup>36</sup> Ko se je 16. oktobra 1945 pričelo novo šolsko leto, so učitelji ugotavljali, da so učenci nedisciplinirani, in so njihovo vedenje pripisali vzgoji v nemški šoli. Med šolskim letom so na OŠ organizirali nekaj proslav, ki so jih večinoma izvedli v Domu prosvete v sodelovanju z množičnimi organizacijami – OF, AFŽ in kulturnim društvom Svoboda. Poleg proslav so šolski otroci pripravili svečan sprejem ministru za gospodarstvo LRS Francu Leskošku, ko je 30. oktobra 1945 obiskal tekstilno tovarno. Pionirska organizacija kot podmladek Ljudske mladine Slovenije (LMS) je leta 1945 dobila množičen značaj, vzpostavili pa so tudi šolsko organizacijo Rdečega križa in mladinski pevski zbor.<sup>37</sup>

### Volitve v ustavodajno skupščino in združevanje prvotnih krajevnih odborov

Volitve v Ustavodajno skupščino Demokratične federativne Jugoslavije so bile razpisane za 11. november 1945. Vse delo množičnih organizacij je bilo usmerjeno v pripravo zmage liste OF. Za opozicijo (ki je volitve sicer bojkotirala) je bila v dokaz demokratičnosti režima postavljena t. i. skrinjica brez liste, ki naj bi jamčila svobodo izražanja volje ljudi na volitvah. Oblast je dala jasno vedeti, da bo v to skrinjico »lahko kroglico spustil tisti, ki je proti pridobitvam naše štiriletne borbe, za katere so dajali življenje naši najboljši sinovi in hčere. V to skrinjico bo spustil kroglico tisti, ki je proti enakopravnosti jugoslovanskih narodov, ki je proti agrarni reformi, proti ljudski demokraciji, republiki itd., skratka tisti, ki je za star jugoslovanski sistem brezobzirnega socialnega izkoriščanja in zatiranja delavcev in kmetov ...«<sup>38</sup> V okraju Celje-okolica je volilo 96,5 % volilnih upravičencev, oziroma skupaj 50.534 volivcev, za OF jih je glasovalo 90 %, v skrinjico brez liste pa je glas oddalo 10 % volivcev.<sup>39</sup> Kot poslanec v ustavodajno skupščino je bil potrjen Franc Leskošek.<sup>40</sup>

Leta 1946 so se pričeli posamezni vaški odbori združevati v enotni KLO Sv. Pavel pri Preboldu. Na OLO Celje-okolica so namreč ocenjevali učinkovitost posameznih odborov in jim, če so bili za uspešno delovanje premajhni, svetovali združevanje s sosednjimi odbori. Tak primer je bil tudi KLO Marija Reka, ki so ga spodbujali, naj se združi s KLO Šv.

<sup>26</sup> Prav tam, Zapisnik 8. seje KLO Sv. Pavel, 3. 11. 1945.

<sup>27</sup> Prav tam, Zapisnik 10. seje KLO Sv. Pavel, 11. 12. 1945.

<sup>28</sup> SI\_ZAC/0107, Uprava narodne imovine, šk. 1, mapa 12/1, Zapisniki okrajne zaplembe komisije.

<sup>29</sup> Prav tam, šk. 4, mapa 55/4, Rekapitulacija vsega zaplenjenega premoženja v bivšem okraju Žalec.

<sup>30</sup> Kronika Župnije Sv. Pavel.

<sup>31</sup> *Nova pot*, 9. 6. 1945, št. 2, str. 4, »Gospodarski in kulturni problemi Spodnje Savinjske doline«.

<sup>32</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 25. seje KLO Sv. Pavel, 25. 8. 1946.

<sup>33</sup> Prav tam, Zapisnik izredne seje KLO Sv. Pavel, 1. 10. 1946.

<sup>34</sup> *Nova pot*, 9. 6. 1945, št. 2, str. 5, »Drobne vesti«.

<sup>35</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za leto 1945.

<sup>36</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Poročila na 4. rednem zasedanju skupščine Celje-okolica, 25. 1. 1948.

<sup>37</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za leto 1945/1946.

<sup>38</sup> *Nova pot*, 6. 11. 1945, št. 16, str. 1, »Volili bomo listo Ljudske fronte«.

<sup>39</sup> *Nova pot*, 16. 11. 1945, št. 19, str. 1, »Z zmago Ljudske fronte je ljudstvo izreklo svojo voljo«.

<sup>40</sup> *Nova pot*, 16. 11. 1945, št. 19, str. 3, »V celjskem okrožju izvoljeni kandidati«.



Zapisnik izredne seje združenih KLO Sv. Pavel pri Preboldu/Dolenja vas, KLO Latkova vas in KLO Kaplja vas, ki je bila 29. 9. 1946 (SI\_ZAC/0331, KLO Prebold).

Pavel pri Preboldu.<sup>41</sup> Majhni odbori brez osnovne pisarniške opreme in ustreznih ljudi<sup>42</sup> niso bili uspešni pri izvajanju sklepov in nalog, ki jim jih je nalagal okraj, zato so imeli na OLO že v začetku leta 1946 namen število KLO v okraju zmanjšati s 97 na vsega 37. Odborniki OLO Celje-okolica so pričeli glasneje razpravljati o spremembah v krajevnih odborih. Na seji 27. januarja 1946 je razpravo spodbudilo tudi trmasto vztrajanje KLO Marija Reka pri samostojnem delovanju, in to kljub prepričevanju okrajne

skupščine, naj se združi s KLO Sv. Pavel.<sup>43</sup> Po pričanju okrajnih poslancev so bili majhni KLO le strošek okrajnega proračuna.<sup>44</sup> Nasploh so okrajni poslanci izražali nezadovoljstvo z majhnimi odbori ter jim očitali nezadostnost administracije in neizkušeniost<sup>45</sup> ter nerednosti pri izvajanju nalog in dejavnosti odborov.<sup>46</sup> Primer, ki ga je OLO največkrat

<sup>41</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 8. seje IO NOO Celje-okolica, 22. 12. 1945.

<sup>42</sup> SI\_ZAC/0298, KLO Marija Reka, Zapisnik redne seje KLO in OF Marija Reka, 10. 12. 1946; KLO Marija Reka je bil še konec leta 1946 brez pisalnega stroja in administrativnega uslužbenca.

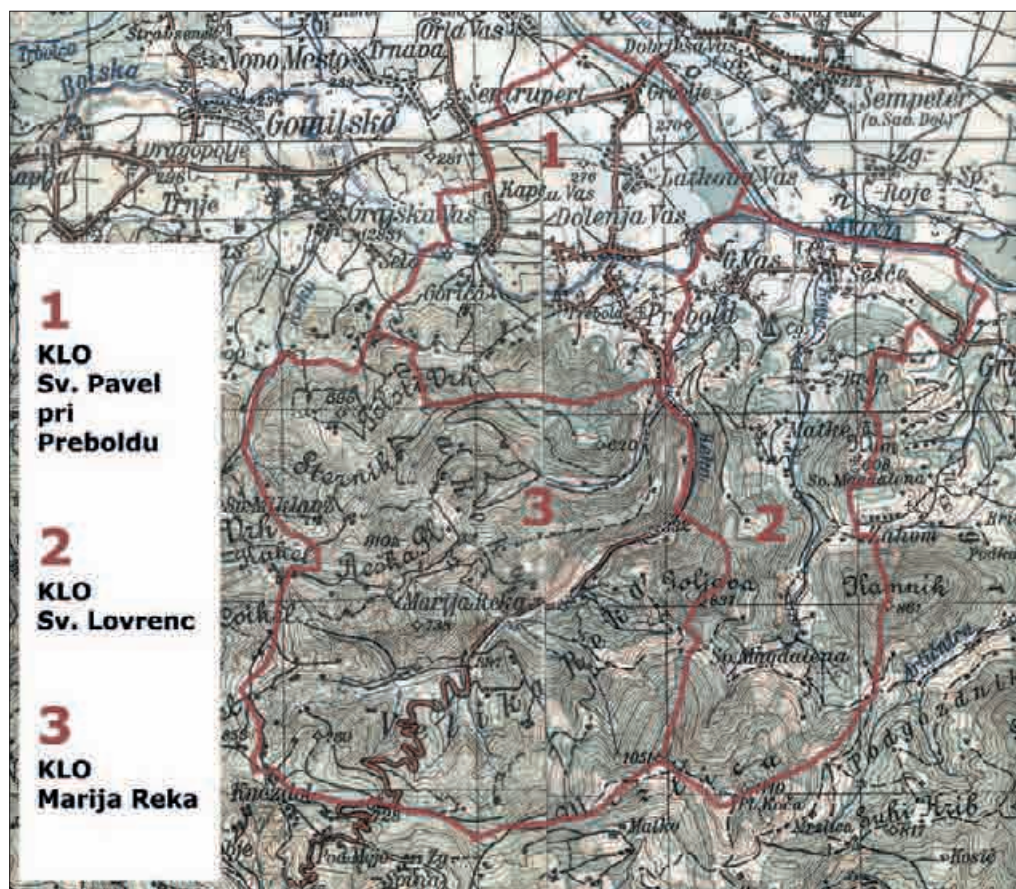
<sup>43</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik drugega zasedanja skupščine OLO Celje-okolica, 27. 1. 1946.

<sup>44</sup> Prav tam, Zapisnik 11. seje IO OLO Celje-okolica, 4. 3. 1946.

<sup>45</sup> Prav tam, Zapisnik 9. seje IO OLO Celje-okolica, 5. 2. 1946.

<sup>46</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 10. seje IO OLO Celje-okolica, 19. 2. 1946. Med naloge krajevnih ljudskih odborov je spadalo (tudi) razdeljevanje nakaznic, zaradi katerih je IO OLO Celje-okolica odbore večkrat pozval, naj jih razdeljujejo le potrebnim in ne vse povprek in brez nadzora. V zvezi s tem so sprejeli uredbo o sestavljanju seznamov





*Območje obravnavanih KLO Sv. Pavel pri Preboldu, KLO Sv. Lovrenc in KLO Marija Reka (prikaz je izdelan na osnovi topografske karte Celje, listi 1–4, Vojnogeografskega instituta v merilu 1 : 50.000 iz leta 1956).*

uporabil, je bilo slabo pobiranje davkov za okrajni proračun. Na OLO so ukazali po vseh krajih izvesti občne zборе, na katerih so prebivalstvu pojasnjevali nujnost rednega plačevanja davkov.<sup>47</sup> V tem smislu so na skupni seji septembra 1946 v enoten KLO Sv. Pavel pri Preboldu združili kraje Sv. Pavel, Kaplja vas, Dolenja vas in Latkova vas. Združitev je bila načrtovana že s pripravo skupnega občinskega proračuna za leto 1946 in razdelitvijo odborniških funkcij, ki so jih že prej zasedli posamezni predstavniki iz prej samostojnih KLO. Spremembe so potrdili na izredni seji KLO 29. septembra 1946, ko so imenovali tudi nove referente in svete.<sup>48</sup> Tudi v Sv. Lovrencu je 20.

julija potekalo skupno zborovanje odbornikov KLO in odbora OF. Na njem so ugotavljali, da kraj gospodarsko gravitira proti Sv. Pavlu pri Preboldu, in ker je KLO Sv. Lovrenc upravljal le kamnolom v Matkah, je bil gospodarsko šibek. Končno odločitev o združenju so prepustili zboru volivcev, na katerem se je večina ljudi izrekla za združitev s KLO Sv. Pavel pri Preboldu.<sup>49</sup>

V prvih dveh letih po osvoboditvi je bilo po evidenci OLO Celje-okolica na območju tedanjih krajevnih ljudskih odborov Sv. Pavel pri Preboldu, Latkova vas, Kaplja vas, Sv. Lovrenc in Marija Reka na odborih zaposlenih enajst uslužbencev.<sup>50</sup> Pri organizaciji in delovanju KLO so bili dolžni sodelovati tudi okrajni predstavniki, ki so bili izbrani med domačimi delegiranimi predstavniki na okraju. Ti so imeli vlogo nadzornikov krajevnih odborov in so opravljali kurirsko delo, ko so sklepe in zapisnike prenašali

upravičencev in o odgovornosti tajnikov KLO za razdelitev nakaznic.

<sup>47</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 21. seje IO OLO Celje-okolica, 22. 7. 1946.

<sup>48</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik izredne seje KLO Sv. Pavel pri Preboldu v novem sestavu, 29. 9. 1946. Predsednik združenega KLO Sv. Pavel pri Preboldu je postal Ignac Skok (prej predsednik KLO Sv. Pavel), čeprav je funkcijo najprej zavrnil, a jo je moral po nalogu OLO Celje-okolica kljub temu sprejeti. Uvedli so tudi funkcijo podpredsednika KLO, ki jo je zasedel Jože Kapus (prej KLO Latkova vas). Odborniki so bili bivši odborniki prejšnjih odborov – po dva iz Kaplje vasi in po eden iz sv. Pavla, Latkove vasi in Sv. Lovrenca. Za tajnika novega KLO so 29. septembra imenovali

dotedanega tajnika KLO Sv. Pavel pri Preboldu Antona Valenčaka.

<sup>49</sup> *Nova doba*, 6. 11. 1945, št. 16, str. 2, »Skupno delo KLO in OF v Sv. Lovrencu v Savinjski dolini«.

<sup>50</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Seznami voljenih članov in uslužbencev KLO.

s KLO na OLO in obratno.<sup>51</sup> Za boljše pisarniško poslovanje KLO so na okraju za njihove zaposlene (predvsem tajnike) prirejali obvezne upravno-administrativne tečaje.<sup>52</sup> Spremembe v upravno-politični strukturi krajevnih ljudskih odborov so v *Novi poti* pojasnili tako: »Škoda v političnem pogledu je v tem, ker dosedanja zmeda in neodločnost v upravno-teritorialni organizaciji ljudskih odborov, nejasnost v kompetencah, ki jo marsikje dosedanja praksa ljudskih odborov kaže, oddaljuje široke *ljudske množice od sodelovanja*.« Vendar naj o združevanju ne bi odločal okraj: »*Dirigiranje z vrha je skozinskoz napačno, ker ne odraža želja, potreb in možnosti od spodaj*.«<sup>53</sup> Redno zasedanje skupščine okraja Celje-okolica, na katerem so obravnavali tudi poročilo o novi upravni razdelitvi in novem zakonu o ljudskih odborih, je bilo v Celju 1. septembra.<sup>54</sup> Okrajni oblastni organ je naposled ocenil, da je bila nova upravno teritorialna razdelitev uspešno izvedena.<sup>55</sup>

Volitve v ustavodajno skupščino LRS so bile 27. oktobra 1946. Že mesec dni prej so po vseh krajih OLO potekali sestanki aktivistov OF in zborovanja, na katerih so potrjevali izbiro kandidatov. To sta bila za volilno enoto Vransko (kamor je sodil KLO Marija Reka) Ivan Ocvirk in Ivan Vodovnik, za volilno enoto Žalec (kamor sta sodila KLO Sv. Pavel pri Preboldu in KLO Sv. Lovrenc) pa Rudi Hribar in Štefan Trobiš.<sup>56</sup> Iz vseh krajev, kjer so potekala zborovanja, so poročali o zelo zadovoljivi udeležbi. Na večini sestankov je govoril prvi kandidat žalske volilne enote Rudi Hribar. V volilni enoti Vransko je govoril prvi kandidat Ivan Ocvirk.<sup>57</sup> Oba kandidata sta na volitvah dobila večino glasov, Ivan Ocvirk 4106 ali 62,3 % in Rudi Hribar 4793 ali 76,7 %.<sup>58</sup> V poročilu o delu partijskega članstva ob volitvah leta 1946 je bila opisana relativna šibkost šentpavelske partijske organizacije. Najbolje organizirana in številčna je bila tovarniška celica, medtem ko so bile krajevne celice neuspešne. Razmere so obravnavali na okrajnem komiteju KPS Celje-okolica, kjer so skušali delovanje partijskih celic okrečiti z organiziranjem raznih seminarjev, izrekanjem kazni in izključitvami.<sup>59</sup>

<sup>51</sup> Prav tam, Zapisnik 25. seje IO OLO Celje-okolica, 16. 9. 1946.

<sup>52</sup> Prav tam, Zapisnik 17. seje IO OLO Celje-okolica, 27. 5. 1946.

<sup>53</sup> *Naše delo*, 3. 8. 1946, št. 17, str. 1, »Najvažnejše misli o gospodarsko-političnih nalogah ljudskih odborov«.

<sup>54</sup> *Naše delo*, 31. 8. 1946, št. 21, str. 1, »Tretje redno zasedanje okrajne ljudske skupščine okraja Celje-okolica«.

<sup>55</sup> *Naše delo*, 14. 9. 1946, št. 23, str. 1, »Okraj Celje-okolica pred volitvami«.

<sup>56</sup> *Naše delo*, 21. 9. 1946, št. 24, str. 2, »Kandidati in namestniki za volitve v Ustavodajno skupščino v celjskem okrožju«.

<sup>57</sup> *Naše delo*, 26. 10. 1946, št. 29, str. 3, »Predvolivna zborovanja v volivni enoti Žalec; Predvolivni sestanki v volivni enoti Vransko«.

<sup>58</sup> *Naše delo*, 2. 11. 1946, št. 30, str. 1, »Rezultat volitev v celjskem okrožju«.

<sup>59</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, šk. 1, Zapisnik seje OK KPS Celje-okolica, 2. 11. 1946.

## Spreminjanje položaja zasebnega gospodarstva in agrarna reforma

Zaradi izjemnega pomena kmetijstva pri povojni obnovi države je Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo LRS v začetku marca 1946 sprejelo odredbo o ustanovitvi kmetijskih odborov pri vseh KLO.<sup>60</sup> Na podeželju pomanjkanje hrane sicer ni predstavljalo (pre)hude grožnje, preglavice pa so se pojavile pri oskrbi mestnega prebivalstva in delavcev – med njimi tudi delavcev krajevne tekstilne tovarne, ki vsi doma niso imeli kmetij. Breme racionirane oskrbe, ki se je ohranila še iz vojnega časa, so takoj po osvoboditvi občutili kmetje, ki so jim pobirali presežke pridelka brez zadostnega plačila, zato so se pričeli izogibati obvezni oddaji. Zato je KLO Prebold na eni od prvih januarskih sej leta 1946 pripravil poročilo, v katerem je bilo navedeno, da je obvezna oddaja mleka uspela šele potem, ko so bile za izogibanje obvezni oddaji zagrožene kazni. Vendar so se pojavile druge težave, saj naenkrat ni bilo na voljo dovolj mlečnih nakanic.<sup>61</sup> Kmetijski odbori so imeli nalogo zagotoviti načrtovanje pridelovanja kultur, predvidenih za obvezno oddajo. Tako so morali kmetje najprej poskrbeti za pridelek iz načrtovanih kvot, šele potem so lahko poskrbeli za svoj interes. Predsednik kmetijskega odbora je bil hkrati poročevalec na OLO.<sup>62</sup> Tako so na KLO Sv. Pavel pri Preboldu februarja 1946 določili odbor za oddajo žita, ki je moral pripraviti 500 m<sup>2</sup> skladiščnih prostorov v graščini Prebold. Ista komisija je na začetku avgusta podala poročilo, v katerem je ugotovila, da je bilo vse žito pravilno oddano.<sup>63</sup> Za pregled njiv je bil izvoljen tričlanski kmetijski odbor, ki je 26. maja izvedel popis vse orne zemlje v KLO in nato še popis ostalih zemljišč.<sup>64</sup> Gospodinjstva so smela obdržati do 150 kg krompirja na osebo in 2000 kg semenskega krompirja za hektar površine, uporaba krompirja za krmo pa je bila prepovedana.<sup>65</sup> Če se je kmetija odločila pitati prašiča za oddajo, so kmetje lahko obdržali 400 kg koruze.<sup>66</sup> Ker je kmetom primanjkovalo krme, so kljub zagroženim visokim kaznim klali odvečno živino.<sup>67</sup> So pa zmedo ob oddaji povzročali tudi predstavniki krajevnih oblasti sami, ki so, kot je zapisalo *Naše delo*, »mislili, da jim je ljudstvo poverilo oblast zato, da bodo sebe in svoje sorodnike

<sup>60</sup> Kopač, *Lokalna oblast*, str. 116–117.

<sup>61</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 12. seje KLO Sv. Pavel, 9. 1. 1946.

<sup>62</sup> *Naše delo*, 15. 6. 1946, št. 10, str. 6, »Uredba o ustanovitvi kmetijskih odborov«.

<sup>63</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 15. seje KLO Sv. Pavel, 25. 2. 1946.

<sup>64</sup> Prav tam, Zapisnik 21. seje KLO Sv. Pavel, 16. 6. 1946.

<sup>65</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 28. redne seje IO OLO Celje-okolica, 11. 11. 1946.

<sup>66</sup> Prav tam, Zapisnik 29. redne seje IO OLO Celje-okolica, 3. 12. 1946.

<sup>67</sup> Prav tam, Zapisnik 11. redne seje IO OLO Celje-okolica, 4. 3. 1946.



*čim bolj razbremenili dajatev. Drugi so si zopet nadeli krinko, zaščitnika' in ,dobrotnika' svoje vasi.»<sup>68</sup>*

Zametki dela zadrug so se ob intervencijah OLO Celje-okolica pojavili zaradi pomanjkanja krme za živino in ob razdeljevanju zaščitnih sredstev za poljščine med kmetovalce.<sup>69</sup> V Savinjski dolini je močan zagon snovanju zadrugišnjstva dajalo hmeljarstvo. Tako je 23. junija 1946 v Žalcu, Sv. Petru, Sv. Pavlu, Prekorjah in Braslovčah prišlo do zborov hmeljarjev, na katerih so predstavniki zadruge govorili o problemih hmeljarstva in odgovarjali na vprašanja hmeljarjev.<sup>70</sup> Pomemben motiv hmeljarjev za vstop med zadrugišnike v Savinjski dolini je bilo strojno obdelovanje polj z 31 traktorji, ki so bili razporejeni v 11 traktorskih postajah v okraju in so bili na voljo predvsem članom zadrug. V okraju so znova organizirali kmetijsko strokovno izobraževanje, in sicer v obliki srednje kmetijske šole in nižje kmetijske šole v Sv. Juriju ob južni železnici (Šentjur), poleg teh dveh pa sta delovali še gospodinjska šola in hmeljarska šola v Žovneku pri Braslovčah. Ob tem so v okraju leta 1946 organizirali kar 16 raznih tečajev za pospeševanje kmetijske proizvodnje.<sup>71</sup>

Ker je bila tudi v obrti in trgovini zapovedana usmeritev v družbeno lastništvo podjetij, je oblast pričela onemogočati zasebno gospodarsko pobudo, sprva z odpovedmi obrtnih dovoljenj, predvsem v krajih, kjer so KLO ustanovili istovrstna lastna podjetja.<sup>72</sup> V KLO Sv. Pavel pri Preboldu so prvega izmed prej zasebnih lokalov – mesarijo in gostilno – po navodilu OLO v svoje roke prevzeli 27. decembra 1946.<sup>73</sup> Vseh obrti pa na KLO vendarle niso prevzeli. Tako je lahko krajevna brivnica obdržala zasebnega lastnika, čeprav so na OLO Celje-okolica načrtovali, da jo bo prevzel KLO.<sup>74</sup> Posamezni zasebniki so, da bi obdržali zaposlitev, prostovoljno odstopili svojo obrt in prostore krajevnemu odboru ali zadrugi.<sup>75</sup> Na KLO Sv. Pavel pri Preboldu so 22. decembra na intervencijo OLO Celje-okolica zaslišali zasebnico, ki gostinske in trgovske obrti ni prijavila na OLO. Ta je izjavila, da je bila prepričana, da obrtnega dovoljenja tako ali tako ne bo dobila, in da bo, »če bo potreba«, obrt predala KLO.<sup>76</sup> Na območju KLO so leta 1946 po pridobljenem soglasju OLO Celje-okolica šestim zasebnikom dovolili opravljanje obrti na podlagi ob-

stoječe obrti ali prevzema zaplenjenega premoženja.<sup>77</sup> Pomembna postavka v proračunu KLO Sv. Pavel pri Preboldu za leto 1946 je bila gradnja cest in mostov. Konec februarja 1946 so začeli odborniki razpravljati o popravilu ceste in mostu v Dolenji vasi pri tekstilni tovarni, in ko so zbrali potrebni material,<sup>78</sup> so konec avgusta pričeli z udarniškim delom.<sup>79</sup> Na seji KLO Sv. Pavel pri Preboldu 3. novembra 1946 so sprejeli sklep o ustanovitvi vodovodne zadruge, ki naj bi uredila vodovodno omrežje v KLO. Ta točka je ostala na dnevnem redu bolj ali manj vseh sej v prvih nekaj letih delovanja odbora.<sup>80</sup>

Leta 1946 je KUNI obravnavala štiri vloge za vračilo premoženja, ki so ga bile zaplenile nemške okupacijske oblasti, in vse odobrila.<sup>81</sup> Ista komisija je bila odgovorna tudi za izvedbo agrarne reforme, ki jo je takoj po vojni obljubila oblast. Agrarna reforma, ki se je pričela izvajati leta 1946, je pravi konec doživela šele leta 1948, ko so bile odpravljene določene pomanjkljivosti, saj je hitenje povzročilo precej težav, »ker se je k temu delu pristopilo z veliko hitrostjo ... ter je potrebno nad vsem delom izvršiti revizijo ... se je v mnogih primerih dogodilo tudi to, da je dobil zemljo tisti ki je za isto neupravičen ... da se bo zemljo dodelilo tistemu, ki jo obdeluje, se je že pristopilo ... k reviziji.«<sup>82</sup> V skladu z zakonom o agrarni reformi so 3. marca 1946 sklicali sestanek agrarnih interesentov, ki so se potegovali za zemljišča iz posesti župne nadarbine, graščine ter družin Žanier in Pikel, od cerkvenih zemljišč pa je bilo agrarnim interesentom dodeljeno 86.812 m<sup>2</sup>. Skupna župnijska posest pred agrarno reformo je obsegala 196.172 m<sup>2</sup>, tako je župniji Sv. Pavel še vedno ostalo premoženje v posesti in nepremičninah v skupni izmeri 106.860 m<sup>2</sup>. KLO in župnija pa sta v Sv. Pavlu pri Preboldu tudi sodelovali, saj je 1. junija predsednik KLO Ignac Skok župniku Marku Sagaju predal prostovoljne prispevke, ki so jih zbrali prebivalci Sv. Pavla pri Preboldu in okolice za popravilo med vojno poškodovanega župnišča in kaplanije. Popravila so se pričela 11. junija in so potekala, dokler je bilo dovolj denarja, župnik pa se je v župnišče preselil 22. julija. So pa predstavniki KLO 19. junija iz župnijskih hlevov odgnali vola in telici. 14. septembra je bilo župniku Sagaju dovoljeno poučevanje verouka na osnovni šoli v Sv. Pavlu in osnovni šoli v Mariji Reki. 28. septembra je bil za kaplana imenovan Ivan Kocmut, ki je v Sv. Pavel pri Preboldu prišel 11. oktobra.

<sup>68</sup> *Naše delo*, 27. 7. 1946, št. 16, str. 2, »Rezultati odkupa presežkov«.

<sup>69</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 9. redne seje IO OLO Celje-okolica, 5. 2. 1946.

<sup>70</sup> *Naše delo*, 29. 6. 1946, št. 12, str. 4, »Zbori hmeljarjev«.

<sup>71</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Poročilo poverjeništvu za gozdarstvo, kmetijstvo in veterino na 4. rednem zasedanju skupščine OLO Celje-okolica, 25. 1. 1948.

<sup>72</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 26. seje KLO Sv. Pavel, 4. 9. 1946.

<sup>73</sup> Prav tam, Zapisnik zbora volivcev, 27. 12. 1946.

<sup>74</sup> Prav tam, Zapisnik 4. seje KLO Sv. Pavel, 17. 11. 1946.

<sup>75</sup> Prav tam, Zapisnik 5. seje KLO Sv. Pavel, 1. 12. 1946.

<sup>76</sup> Prav tam, Zapisnik 6. seje KLO Sv. Pavel, 22. 12. 1946.

<sup>77</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 17. seje IO OLO Celje-okolica, 27. 5. 1946; Zapisnik 28. seje IO OLO Celje-okolica, 11. 11. 1946.

<sup>78</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 15. seje KLO Sv. Pavel, 25. 2. 1946.

<sup>79</sup> Prav tam, Zapisnik 26. seje KLO Sv. Pavel, 4. 9. 1946.

<sup>80</sup> Prav tam, Zapisnik 3. seje KLO Sv. Pavel, 3. 11. 1946.

<sup>81</sup> SI\_ZAC/0107, Uprava narodne imovine, šk. 1, mapa 7/1, Zahtevki po vrnitvi po Nemcih zaplenjene imovine.

<sup>82</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, zapisniki komisije za izgradnjo ljudske oblasti 1947–1952, Delovni sestanek odseka za izgradnjo ljudske oblasti, 17. 1. 1947.

12. novembra se je z odlokom KLO v župnišče preselil mizar Franc Zupan, ki si je v gospodarskem posloju v nekdanjem hlevu uredil mizarško delavnico, župnik pa mu je v ta namen posodil elektromotor.<sup>83</sup>

### Vse večji nadzor ljudske oblasti in krepitev socialističnega sektorja

Leta 1947 je KLO Sv. Pavel pri Preboldu štel 18 odbornikov, od tega je bilo sedem članov izvršnega odbora, v KLO Sv. Lovrenc je bilo odbornikov kar 20, od teh prav tako sedem članov izvršnega odbora, v KLO Marija Reka je bilo odbornikov sedem, članov izvršnega odbora pa niso imeli. Na vseh treh KLO je bilo zaposlenih skupaj šest uslužbencev.<sup>84</sup> Na OLO so ti trije sosednji KLO imeli skupaj sedem predstavnikov. Ti so leta 1947 sodelovali na prvem rednem zasedanju okrajne skupščine, na katerem so v zvezi z delovanjem ljudske oblasti še vedno razpravljali o njenem vpeljevanju, saj je kljub vsem direktivam in tečajem prihajalo do težav pri izvajanju oblasti.<sup>85</sup> Kot primer šibkega in neustreznega KLO so zopet izpostavljali Marijo Reko. Tamkajšnji odbor jim je namreč sam poslal prošnjo za namestitev uslužbenca, ki naj bi opravljal pisarniška dela na KLO.<sup>86</sup> Pri tem so poslanci okrajne skupščine samokritično ugotavljali, da so sami premalo storili za vzpostavljanje ljudske oblasti na najnižji ravni. Okrajni odbor je zahteval večjo prisotnost poslancev okraja na sestankih in občnih zborih krajevnih ljudskih odborov. Eden od ukrepov, ki ga je okrajna oblast izvedla, da bi okrepila nižje veje oblasti, je bil prenos pristojnosti za oblikovanje občinskih proračunov na KLO, OLO naj bi pri tem ohranil le nadzorno funkcijo.<sup>87</sup>

V šolskem letu 1946/1947 je še vedno primanjkovalo učiteljev, in ker so obstoječi imeli številne izvenšolske obveznosti, se je to poznalo na šolskem učnem delu. Šola je 9. aprila 1947 organizirala javno manifestacijo za priključitev Koroške k Sloveniji, s katere so šentpavelski pionirji Titu poslali resolucijo. Ob prazniku dela leta 1947 je pionirska organizacija aktivno sodelovala v povorki. Titova štafeta je na šoli prvič potekala 21. maja 1947.<sup>88</sup> V šentpavelski cerkvi so imeli 12. oktobra 1947 zahvalno mašo ob priključitvi Primorske k Sloveniji, polnočnic pa tisto leto ni bilo.<sup>89</sup>

Konec aprila 1947 so na KLO Sv. Pavel ustanovili tričlansko kontrolno komisijo za pregled obdelane in neobdelane orne površine, ki naj bi do začetka maja določila obseg oddaje in stopnjo davka posameznim posestnikom.<sup>90</sup> Davki so bili odvisni od lege in ocenjene donosnosti zemljišča, na KLO pa so organizirali tudi kmetijsko posvetovanje in kontrolo njiv s strani ZMS, ki je po poljih iskala koloradskega hrošča. Da je bila takšna oblika boja proti škodljivcem vse prej kot strokovna, kaže naslednji zapis: »Pri pregledu njiv so se našli neki drugi hrošči, katere smo poslali na pregled v Ljubljano.«<sup>91</sup> Ko so v Sv. Lovrencu konec marca 1947 prešteli količino oddanega žita, ga je bilo 9270 kilogramov, čeprav so cenitve predvidele 11.598 kilogramov.<sup>92</sup> Čeprav KLO Sv. Lovrenc ni spadal v območje, ki naj bi pridelovalo velike količine žita, so morali najti krivca za slab pridelek. Navedli so dejstvo, da je veliko njiv na gozdnem robu, tako da se je nanje prihajala past srnjad in druga gozdna divjad, kar 60 % žita pa naj bi snedle gozdne miši.<sup>93</sup> Prav tako so o slabi oddaji govorili v KLO Sv. Pavel pri Preboldu, kjer so komisije odkrile za cel vagon utajenega žita.<sup>94</sup> Ministrstvo za preskrbo pa je na OLO Celje-okolica poslalo mnenje, da bi vsak KLO moral oddati vsaj 15 glav živine na leto, čeprav so cene mesa za oddajo ostale zelo nizke in so v prosti prodaji dosegale večje vrednosti, poleg tega pa so veliko mesa prodali na črno.<sup>95</sup> Zaradi slabih pogojev oddaje so januarja 1947 ugotavljali, da je tudi oddaja svinjskih kož slaba, ker je bila cena prenizka in so kmetje svinjske kože raje pojedli kot prodali.<sup>96</sup>

Na OLO so že na začetku leta 1947 pričeli pospeševati ustanavljanje vseh vrst zadrug. Ker sta bila prek zadrug organizirana odkup in nabava potrebščin, je bilo v okraju največ prav Nabavno-prodajnih zadrug (NAPROŽA). Nekatere od njih so bile po mnenju OLO Celje-okolica potrebne reorganizacije, saj so delovale preveč »dobičkonosno«, ker so skrbele samo za distribucijo na podeželju in niso izvajale »osnovnega poslanstva« menjave dobrin med mestom in podeželjem. Za območje Savinjske doline je OLO zahteval osnovevanje hmeljarske zadrugne organizacije z namenom pospeševanja pridelave in odkupa hmelja za tuje trge. Hmeljarstvo je v letih po osvoboditvi kazalo znake rasti, a je bila rast zaradi pomanjkanja sredstev počasna, veliko kmetov se je namreč med vojno preusmerilo na druge poljedelske kulture in v

<sup>83</sup> Kronika Župnije Sv. Pavel, zapis za leto 1946.

<sup>84</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Seznam voljenih članov in uslužbencev KLO.

<sup>85</sup> Prav tam, Zapisnik 4. seje OLO Celje-okolica, 26. 1. 1947.

<sup>86</sup> Prav tam, Delovni sestanek odseka za izgradnjo ljudske oblasti, 17. 1. 1947.

<sup>87</sup> Prav tam, Poročilo tajnika na 3. zasedanju OLO Celje-okolica, 29. 1. 1948. V poročilu je naveden tudi poudarek, da bodo morali KLO stroške, ki bi presežali zmogljivosti proračuna, kriti s krajevnim samopriskom.

<sup>88</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za šolsko leto 1946/1947.

<sup>89</sup> Kronika Župnije Sv. Pavel, zapis za leto 1947.

<sup>90</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 1. seje setvene komisije KLO Sv. Pavel, 24. 4. 1947.

<sup>91</sup> Prav tam, Zapisnik 18. seje KLO Sv. Pavel, 22. 6. 1947.

<sup>92</sup> SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu, Zapisnik seje KLO Sv. Lovrenc, 23. 3. 1947.

<sup>93</sup> Prav tam, Zapisnik seje KLO Sv. Lovrenc, 6. 7. 1947.

<sup>94</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 2. redne seje IO OLO Celje-okolica, 26. 2. 1947.

<sup>95</sup> Prav tam, Zapisnik 19. redne seje IO OLO Celje-okolica, 25. 6. 1947.

<sup>96</sup> Prav tam, Zapisnik 1. redne seje IO OLO Celje-okolica, 27. 1. 1947.



*Obiranje hmelja v petdesetih letih (Zgodovinsko in narodopisno društvo Prebold).*

živinorejo. Zadruga je ob ustanovitvi dobila nalogo izboljšati kakovost in povečati donosnost hmeljevih nasadov.<sup>97</sup> Na Hmeljarsko zadrugo so iz KLO Sv. Pavel in iz ostalih KLO iz Savinjske doline takoj poslali prošnjo za pomoč pri popravljanju hmeljskih sušilnic. Stanje hmeljarstva se je izboljševalo tudi zaradi uvedbe zadružnih traktorskih postaj. V smislu pospeševanja ustanavljanja zadrug so v okraju opravili številne revizije agrarne reforme, saj je marsikateri manjši kmet dobil več obdelovalnih površin, kot jih je s svojimi sredstvi zmožal obdelati. Ob tem je oblast z vsemi močmi podpirala ustanavljanje kmetijskoobdelovalnih zadrug (KOZ), ki naj bi združile površine in delo več kmetov. Da nova oblast z doseženim ni bila zadovoljna, ponazarja splošna ocena stanja zadružništva, izrečena na tretji skupščini OLO Celje-okolica: »Dejstvo, da je zadružništvo v začetni fazi po osvoboditvi izpolnilo svojo nalogo, še ne opravičuje zadružništvo, da je še vedno na isti stopnji razvoja, kot je bilo na začetku ... Baš radi tega so se vrinili v zadružne uprave elementi brez zadružne miselnosti, ki še vedno gledajo na zadružništvo s svojimi lastnimi gledanji, ne pa z gledanji kot ga je pričakovalo ljudstvo.«<sup>98</sup>

Na KLO so ob obračunu poslovanja krajevnih družbenih podjetij sredi leta 1947 ugotovili izgubo pri poslovanju pekarnice, zato so sklenili OLO Celje-okolica povprašati o smiselnosti njenega nadaljnjega obstoja. Drugačno sliko pa je izkazovala krajevna trgovina, saj je poslovala z dobičkom.<sup>99</sup> Družba Turist Hoteli iz Ljubljane je v istem času izrazila pripravljenost odkupiti podržavljeno premoženje – hotel družine Zanier.<sup>100</sup>

V šolskem letu 1947/1948 je šola v Sv. Pavlu pri Preboldu postala sedemletka, v šolskem letu 1948/1949 pa je bila v Sv. Pavlu ustanovljena obrtna nadaljevalna šola, na kateri je v glavnem poučeval učiteljski kader osnovne šole, skupaj s strokovnimi sodelavci iz Tekstilne tovarne Sv. Pavel. Z odlokom OLO je bilo 26. februarja 1948 v Sv. Pavlu ukinjeno otroško zavetišče, ker je bilo vanj vpisanih premalo otrok in se je okraj nenehno srečeval z velikimi stroški vzdrževanja.<sup>101</sup>

Za izvedbo volitev v KLO 30. novembra 1947 so bili v KLO Sv. Pavel pri Preboldu, Sv. Lovrenc in KLO Marija Reka na OLO Celje-okolica odgovorni Rudi Hribar, Miran Cvenk in Vlado Kraut.<sup>102</sup> Za volitve 30. novembra 1947 je inšpektorat volilne komisije za KLO Sv. Pavel pri Preboldu ugotovil, da je bil volilni imenik pravilno voden. V KLO Marija Reka volilnih imenikov niso imeli v prostorih odbora, ker naj bi jih že februarja 1947 poslali v pregled komisiji za volilne imenike na Gomilsko, od koder jim jih še niso vrnili. V KLO Sv. Lovrenc je inšpekcija ugotovila nekaj pomanjkljivosti in nedoslednosti pri vpisih v volilni imenik, zato so osebu KLO naročili, naj vnese spremembe in manjkajoče vpise. Volitve so v KLO Sv. Pavel pri Preboldu potekale v petnajstih volilnih enotah. Postavljenih je bilo devetnajst kandidatov in petnajst sokandidatov. Za listo OF je glasovalo 937 volivcev ali 93,8 %. V KLO Sv. Lovrenc je bilo skupaj sedem volilnih enot ter 13 kandidatov in trije sokandidati. Listo OF je volilo 529 volivcev ali 92,7 %. V KLO Marija Reka so imeli eno volilno enoto, v kateri se je za sedež potegovalo sedem kandidatov in sedem sokandidatov. Za listo OF je glasovalo 208 volivcev ali 99 %.<sup>103</sup> Po volitvah je v KLO Sv.

<sup>97</sup> Prav tam, Zapisnik 3. rednega zasedanja skupščine OLO Celje-okolica, 26. 1. 1947.

<sup>98</sup> Prav tam, Tajniško poročilo na 4. rednem zasedanju skupščine OLO Celje-okolica, 25. 1. 1948.

<sup>99</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 17. seje KLO Sv. Pavel, 18. 6. 1947.

<sup>100</sup> Prav tam, Zapisnik 18. seje KLO Sv. Pavel, 22. 6. 1947.

<sup>101</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za šolsko leto 1947/1948.

<sup>102</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Volilna komisija za volitve ljudskih odborov 1947, 30. 11. 1947.

<sup>103</sup> Prav tam, Volitve v okraju – rezultati, 30. 11. 1947.





*Pogled na osrednji del Savinjske doline z juga, v ospredju so Prebold, Dolenja vas in Latkova vas (Zgodovinsko in narodopisno društvo Prebold).*

Pavel pri Preboldu predsednik postal Franc Šmit in tajnik Drago Pečnik (pozneje je to funkcijo prevzela Fani Vedenik).<sup>104</sup> V KLO Marija Reka je predsednik postal Jožef Krašovec, tajnik pa Anton Strgar.<sup>105</sup> V KLO Sv. Lovrenc je predsednik postal Ferdinand Rogl, tajnik pa je ostal Ivan Kač.<sup>106</sup>

Volitve v okrajne odbore so bile po vsej Sloveniji 21. marca 1948. Po vseh krajih okraja so že od decembra 1947 potekali množični sestanki, na katerih so potrjevali kandidate za okrajno skupščino.<sup>107</sup> Volitve 21. marca 1948 so v občini Sv. Pavel potekale v treh volilnih enotah, občini Sv. Lovrenc in Marija Reka pa sta predstavljali po eno volilno enoto.<sup>108</sup> Vsaka volilna enota je kandidirala po dva kandidata

na listi OF in je imela še skrinjico brez liste. V treh volilnih enotah v občini Sv. Pavel je bilo skupaj 1112 volilnih upravičencev, glasovalo je 991 volivcev, 6 pa jih je glasovalo s potrdili. Za listo OF je glasovalo 973 volivcev, za skrinjico brez liste pa 24. Lista OF je dobila 97,1-odstotno podporo. V Sv. Lovrencu je bilo 625 volilnih upravičencev, glasovalo je 540 volivcev, dva pa sta glasovala s potrdili. Lista OF je zbrala 523 glasov ali 96,5 %. V Mariji Reki je bilo volilnih upravičencev 245, glasovalo jih je 231. Lista OF je dobila 228 glasov ali 99 %.<sup>109</sup> V KLO Sv. Pavel so bili kandidati Rudi Hribar, Andrej Pančur, Ivan Potočnik, Franc Skok, Terezija Zagožen in Ivan Otavnik, v KLO Sv. Lovrenc Nestl Žgank in Ferdinand Rogl ter v KLO Marija Reka Jakob Zakonjšek in Jože Krašovec.<sup>110</sup> Izvoljeni so bili Rudi Hribar, Ivan Potočnik in Terezija Zagožen, v KLO Sv. Lovrenc Nestl Žgank in v KLO Marija Reka Jakob Zakonjšek.<sup>111</sup> Sestav okrajnih poslancev iz treh obravnavanih KLO je ostal skoraj enak kot prej; izjema je le zamenjava Franca Hribarja z Rudijem Hribarjem. Poleg Nestla Žganka je iz Sv. Lovrenca v okrajni skupščini ostal Jakob Strnad.<sup>112</sup>

Na začetku leta 1948 so na OLO preverjali vo-

<sup>104</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 8. redne seje KLO Sv. Pavel pri Preboldu, 7. 7. 1949; odborniki so bili še Andrej Ahac, Franc Goropevšek, Bernard Kroflič, Jože Štorman, Venceslav Sternik, Fani Vedenik, Jože Žgank, Terezija Zagožen, Franc Kač, Anton Stergar, Jože Kapus, Ivana Pečnik, Andrej Stergar, Karl Kus, Jože Jaše, Marija Planko in Ivan Pečovnik.

<sup>105</sup> SI\_ZAC/0298, Zapisniki sej KLO Marija Reka; odborniki so bili: Amalija Lobnikar, Henrik Goropevšek, Ivan Miklavc, Karel Oplotnik in Ana Breznikar.

<sup>106</sup> SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu, Zapisniki sej KLO Sv. Lovrenc; ostali odborniki so bili: Ivan Marinc, Vinko Poteko, Ludvik Terjav, Rudi Hribar, Anton Potočnik, Franc Derča, Jože Privošnik, Jože Randl, Ivan Žagar, Franc Privšek, Rudolf Cestnik, Franc Bučar, Alojz Gorjanc, Franc Pirc in Jože Baloh.

<sup>107</sup> *Celjski tednik*, 28. 2. 1948, št. 2, str. 1, »Okraj Celje-okolica v volilnih pripravah«.

<sup>108</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Volilna komisija za volitve ljudskih odborov 1947, 30. 11. 1947.

<sup>109</sup> Prav tam, Volitve v okrajni LO – volilni rezultati, 21. 3. 1948.

<sup>110</sup> *Celjski tednik*, 12. 3. 1948, št. 3, str. 2, »Kandidati za volitve v okrajni ljudski odbor Celje-okolica«.

<sup>111</sup> *Celjski tednik*, 26. 3. 1948, št. 4, str. 2, »Novi odborniki Okrajnega ljudskega odbora Celje-okolica«.

<sup>112</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik prvega zasedanja novoizvoljene skupščine OLO Celje-okolica, 7. 4. 1948.

denje davčne politike v okrajnih KLO ter za tajnike in računovodje organizirali izobraževalne tečaje. Namen teh dejavnosti je bil obveznosti izvajanja davčne politike prenesti na KLO, tako da bi ti sestavili proračun in odmerili davke, »istočasno pa bodo morali voditi tudi skrb, da bo davke v celoti plačani«. <sup>113</sup> Kljub vsemu so na naslednjem zasedanju okrajne skupščine ugotavljali, da so bili proračuni nekaterih KLO preveč velikopotezni in je kar četrtnina okrajnega proračuna šla za pokritje primanjkljajev občinskih proračunov. <sup>114</sup> Nove zadolžitve so KLO naložili tudi ob pripravah na uvedbo petletnih načrtov. Krajevni odbori so morali sklicati občne zборе, na katerih so prebivalstvu skupaj z množičnimi organizacijami razložili pomen in potrebnost planskega razvoja. Pri tem je bilo mogoče slišati opozorila, da je bilo sodelovanje med okrajnimi oblastnimi strukturami in krajevnimi oblastmi slabo in da so se v ljudskih odborih znašli tudi taki, ki niso imeli ustreznega političnega in socialnega predznaka oziroma »majhno število špekulantov in karjeristov«. <sup>115</sup>

Leta 1948 je bil izveden prvi povojni popis prebivalstva; v KLO Sv. Pavel pri Preboldu je takrat živel 1646 prebivalcev, od tega 926 žensk in 720 moških. V KLO Sv. Lovrenc je živel 1031 prebivalcev, od tega 567 žensk in 464 moških. V KLO Marija Reka je živel 413 prebivalcev, od tega 219 žensk in 194 moških. <sup>116</sup>

Januarja 1948 so na okrajni skupščini obravnavali problematiko šolstva v okraju in ugotovili, da učiteljstvo sicer izpolnjuje svoje naloge, da pa je veliko večji problem zagotovitev ustreznih materialno-prostorskih pogojev, saj je morala večina šol v okraju še vedno shajati s pohištvom izpred druge svetovne vojne in z učili tedanje šole ali celo brez njih. Učitelje tečajnike, ki so se izkazali za dobre, so želeli na okraju dodatno izobraziti, da bi jih lahko izenačili z izšolanim učiteljskim kadrom, kajti »med njimi je precej dobrih prosvetnih in političnih delavcev ter zlasti mladinskih voditeljev, ki z veseljem vrše svoje poslanstvo na našem podeželju«. <sup>117</sup> Vse učiteljstvo šentpavelske šole je bilo dejavno v krajevnih oblastnih forumih in organizacijah – v KLO, OF, RK in AFŽ, pri pionirski organizaciji ter LMS. V Sv. Pavlu pri Preboldu so 19. septembra 1948 odprli okrajni gospodarski in kulturni festival, popoldne dan kasneje pa so sledile točke dramskega in pevskega programa vseh pro-

svetnih društev iz okraja. Pri pripravi in izvedbi vseh teh dvodnevnih aktivnosti so sodelovali učitelji in pionirji iz Sv. Pavla. Državne praznike so slovesno proslavili v šoli in v Domu ljudske prosvete. Šolski pevski zbor je 8. februarja v Domu ljudske prosvete izvedel samostojni koncert. Pionirska organizacija je bila zaradi množičnosti instrument vpliva na učence tako v vzgojnem kot v učnem procesu. Po odloku OLO Celje-okolica je bila šola v Sv. Pavlu pri Preboldu uradno poimenovana z nazivom Sedemletna šola Šentpavel ob Savinji. <sup>118</sup>

Na skupščini OLO Celje-okolica so januarja 1948 plan oddaje kmetijskih pridelkov za leto 1947 ocenili kot srednje dober. Pričeli so z obsežno in načrtovano reorganizacijo NAPROZ v KOZ; te so se iz trgovskih preoblikovale v kmetijske zadruge, ki naj bi bile v vsakem KLO. <sup>119</sup> Aprila so se že pripravljali na izvedbo prvega petletnega plana, ki naj bi v kmetijstvu pospešil izgradnjo socialističnega sektorja, ustanavljanje zadrug in gradnjo združnih domov. Kmetijske zadruge naj bi s tem postale »borbene gospodarsko politične organizacije«. <sup>120</sup> Zaradi nedograjenosti sušilnice za sadje v Sv. Lovrencu so krajevne funkcije na okraju obtožili nedelavnosti. <sup>121</sup>

Tudi na konferenci Okrajnega komiteja Komunistične partije Slovenije (OK KPS) Celje-okolica 21. oktobra 1948 so govorili o političnem delu ob spreminjanju gospodarskih odnosov in delu terenskih organizacij pri vzpostavljanju združnih organizacij na podeželju. Zahtevali so boljše (politično) delo terenskih celic glede zadrug. Ugotovili so slabše organiziranosti OF – glavne množične organizacije, »preko katere izvaja partija svojo linijo«. <sup>122</sup> Zato so skušali organizacijo OF okrepiti prek osnovnih organizacij KP. Za sindikate so ugotovili, »da so svoje delo zaprli v ozek krog svojega podjetja, tako, da ne vršijo naloge, ki jim pripada, to je prenašanje revolucionarne misli na vas«. <sup>123</sup> Na tej konferenci so iz Sv. Pavla sodelovali štirje člani tovarniške organizacije in član vaške osnovne partijske organizacije (OPO), posebej pa so bili povabljeni še trije člani KPS iz Sv. Pavla. Iz Sv. Lovrenca se je konference udeležil en predstavnik. <sup>124</sup> Stanje v okrajni partijski organizaciji se do februarja 1949 ni bistveno spremenilo, kar nakazuje dopis OK KPS. Ta obsoja frazerstvo, ki se polašča partijskih organizacij, in jim nalaga, naj na

<sup>113</sup> Prav tam, Zapisnik 4. zasedanja OLO Celje-okolica, 25. 1. 1948.

<sup>114</sup> Prav tam, Zapisnik 2. zasedanja OLO Celje-okolica; Zapisnik okrajne konference ljudskih odborov, 22. 6. 1948; proračun KLO Sv. Pavel je znašal 245.000 dinarjev, KLO Sv. Lovrenc 107.500 dinarjev in KLO Marija Reka 89.000 dinarjev, ob okrajnem proračunu 42.298.000 dinarjev.

<sup>115</sup> Prav tam, Zapisnik prvega zasedanja novoizvoljene skupščine OLO Celje-okolica, 7. 4. 1948.

<sup>116</sup> Prav tam, Število prebivalstva po popisu 15. marca 1948.

<sup>117</sup> Prav tam, Zapisnik 1. zasedanja novoizvoljene skupščine OLO Celje-okolica, 7. 4. 1948.

<sup>118</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za šolsko leto 1948/1949.

<sup>119</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 4. zasedanja OLO Celje-okolica, 25. 1. 1948.

<sup>120</sup> Prav tam, Zapisnik 1. zasedanja skupščine OLO Celje-okolica, 27. 4. 1948.

<sup>121</sup> Prav tam, Zapisnik 3. zasedanja skupščine OLO Celje-okolica, 29. 12. 1948.

<sup>122</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, šk. 1, Zapisnik in gradivo okrajne partijske konference OK KPS Celje-okolica, 21. 10. 1948.

<sup>123</sup> Prav tam.

<sup>124</sup> Prav tam.

delovnih sestankih obravnavajo kmečko združništvo in preučijo, kakšne so gospodarske in politične možnosti za vzpostavitev KOZ in kako se na združništvo odzivajo kmetje.<sup>125</sup>

### Volitve v OF in krepitev partijske linije

Leta 1949 je bilo na KLO Sv. Pavel pri Preboldu zaposlenih sedem uslužbencev. KLO Sv. Lovrenc je imel dva uslužbenca in KLO Marija Reka uslužbenko.<sup>126</sup> Izvršni odbor KLO je sestavljalo osem odbornikov, ki so imeli tudi posebne zadolžitve v množičnih organizacijah in krajevnih svetih oziroma komisijah.<sup>127</sup> Julija so izvedli nekaj zamenjav, in sicer je tajnica KLO postala Fani Vedenik, Bojan Tajnšek, ki so mu uredili prostore v Domu prosvete, pa je postal novi matičar. Zaposlili so tudi dodatno uslužbenko in povišali plačo kurirju.<sup>128</sup>

Volitve delegatov za okrajno konferenco OF Celje-okolica so bile 6. marca 1949 – volilna udeležba je bila 95,5-odstotna. 27. marca so sledile še volitve v krajevne odbore OF.<sup>129</sup> Predvolilnih zborovanj so se ponekod udeležili tudi poslanci zvezne in republiške skupščine, »kar bo še bolj utrdilo vrste članstva OF, kot vseljenske, množične in edine politične organizacije vseh poštenih Slovencev in državljanov«. <sup>130</sup> V Sv. Pavlu pri Preboldu, Šeščah in Kaplji vasi so člani OF obljubili, da bodo po volitvah v odbore vaških sekretariatov OF pomagali pri gradnji združnih domov, člani OF v KLO Sv. Lovrenc pa so sklenili, da bodo z uvedbo krajevnega samopriskevka popravili svoje ceste in da bodo hmeljsko sušilnico dogradili do 1. maja 1949. Celotni OF-sektor Sv. Pavel pri Preboldu je napovedal tekmovanje OF-sektorju Braslovče, in sicer v udeležbi, organizaciji in čimprejšnjem zaključku volitev.<sup>131</sup> Volitve so glede volilne udeležbe potekale slabše le v KLO Marija Reka, kjer naj bi tamkajšnji odbornik OLO Celje-okolica izjavil, da nima nič skupnega z OF in da ne gre volit. »Primer nam je obenem opozorilo, kakšni elementi še sedijo v ljudski oblasti, saj je kot odbornik OLO izkoriščal svoje poverenje, delal in varoval proti svojemu ljudstvu, katero mu je poverilo nalogo, da ga zastopa pri naši ljudski oblasti.«<sup>132</sup>

Na zasedanju skupščine OLO 15. marca 1949 so poudarili, da je treba funkcionarje nove ljudske oblasti seznanjati s »partijsko linijo« in da morajo funkcionarji sami posvetiti pozornost izobrazbi ter preučevanju aktualnih političnih in gospodarskih vprašanj. Na OLO Celje-okolica so ob tem pripravili poročilo o KLO Sv. Pavel pri Preboldu, v katerem so zapisali tudi načrtovane dejavnosti KLO, in sicer da se na območju občine ustanovi KOZ, dogradi združni dom, ustanovi tri krajevna podjetja in realizira vse odkupe do konca leta. Podobno poročilo so napisali za KLO Sv. Lovrenc, kjer so izpeljali sklep o ustanovitvi dveh krajevnih podjetij in kamnoloma ter sklep o ustanovitvi KOZ.<sup>133</sup> V *Celjskem tedniku* so sredi avgusta 1949 stanje v KLO Sv. Lovrenc opisali takole: »Prvi v Celjskem okraju so zgradili velik združni dom, ki je bil in je še lahko ponos ne samo Šeščanom in KLO-ju Sv. Lovrenc temveč celemu okraju. Odprli so v istem trgovino, imeli so že nekaj priveditev, sedaj pa že precej časa stoji nedotaknjen — čaka nove prostovoljce, ki naj bi ga popolnoma dokončali.«<sup>134</sup>

Poleti 1949 je na OPO Tekstilne tovarne Sv. Pavel prišla štiričlanska kontrolna komisija. OK KPS Celje-okolica je po posvetu 5. avgusta 1949 poslala negativno poročilo na CK KPS v Ljubljano. Ker je bila OPO tekstilne tovarne najmočnejša celica v občini Sv. Pavel, je njena šibkost pomenila šibkost ostalih dveh terenskih celic v občini. Kontrolna komisija je ugotovila posebno slabo udeležbo na delovnih sestankih v partijski celici, četudi so člani dobivali pisna obvestila o sestankih, največkrat pa je sestanek zaradi pičle udeležbe odpadel. Tudi udeležba na študijskih sestankih je bila slaba, in sicer od avgusta 1948, potem ko je bil izvoljen nov biro. Pred tem so bili študijski sestanki primerno obiskani in so bili tudi na »ustreznem nivoju«. Članom biroja, ki so bili izvoljeni leta 1948, so očitali, da »niso vedeli, kdo je sekretar. Tako so zamenjevali sekretarja biroja part. org. v podjetju s sekretarjem krajevnega biroja.«<sup>135</sup> Kontrolna komisija je ugotovila tudi nepopolno evidenco o članstvu in kandidatih, ki so jih v KP sprejemali prek posameznih članov OPO, brez posveta z drugimi člani. Razdelitev funkcij je nakazovala preobremenitev nekaterih članov OPO, medtem ko drugi niso opravljali nobenih funkcij in so se jim izogibali. Tudi delovanje sindikalne organizacije je kontrolna komisija ocenila slabo, medtem ko mladinske organizacije sploh ni bilo. Povezava z vaško organizacijo OPO KP Sv. Pavel-vas ni obstajala, tudi za delo v množičnih organizacijah in v samem KLO se OPO tovarne po

<sup>125</sup> Prav tam, š. k. 2, Okrožnica OK KPS Celje-okolica, 28. 2. 1949.

<sup>126</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Sezname uslužbencev 1949.

<sup>127</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 3. redne seje KLO Sv. Pavel, 12. 2. 1949.

<sup>128</sup> Prav tam, Zapisnik 8. redne seje KLO Sv. Pavel, 7. 7. 1949.

<sup>129</sup> *Celjski tednik*, 12. 3. 1949, št. 11, str. 1, »V okolici Celja so se frontovci v 77 vaških odbori 100 % udeležili volitev delegatov za okrajno predkongresno konferenco«.

<sup>130</sup> *Celjski tednik*, 26. 3. 1949, št. 13, str. 1, »V okraju Celje-okolica je vse v živahnih pripravah za volitve v vaške sekretariate«.

<sup>131</sup> *Celjski tednik*, 26. 3. 1949, št. 13, str. 1, »V Št. Pavlu bodo tekmovali z Braslovčami«.

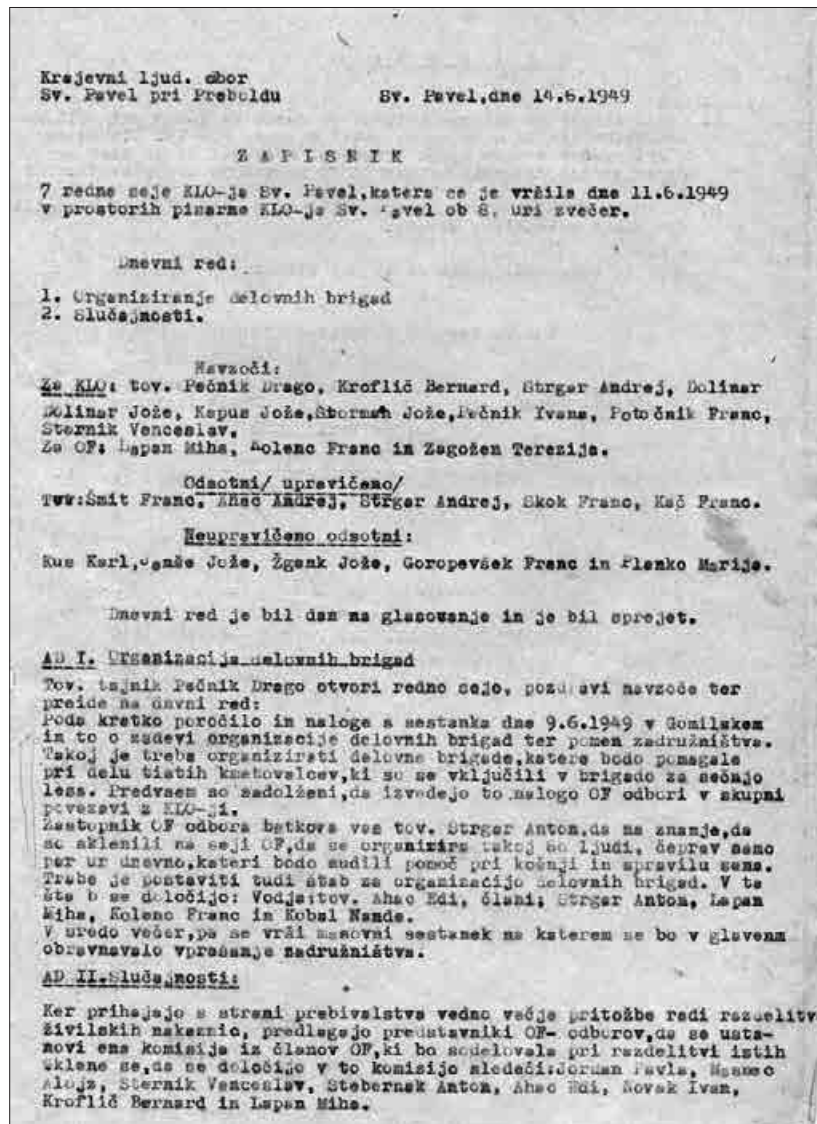
<sup>132</sup> *Celjski tednik*, 2. 4. 1949, št. 14, str. 1, »Razdiralno delo protiljudskih elementov pri volitvah vaškega sekretariata v Mariji Reki«.

<sup>133</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 4. zasedanja skupščine OLO Celje-okolica, 15. 3. 1949.

<sup>134</sup> *Celjski tednik*, 27. 8. 1949, št. 35, str. 2, »V Krajevnem odboru Sv. Lovrenc pri Preboldu naj volivci čim prej zahtevajo in pomagajo odpraviti vse nepravilnosti«.

<sup>135</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, š. k. 2, Poročilo komisije OK KPS po pregledu OPO Tekstilne tovarne Sv. Pavel, 17. 9. 1949.





Zapisnik 7. redne seje KLO Sv. Pavel pri Preboldu, na kateri so govorili o organiziranju delovnih brigad (SI\_ZAC/0331, KLO Prebold).

ugotovitvah kontrolne komisije ni zanimala. Predlagane so bile izključitve, partijski ukori in opomini.<sup>136</sup> Izključitev je kontrolna komisija CK KPS 3. decembra 1949 imela za prehudo kazen ter jo nadomestila z ukori in opomini, nekatere kazni pa so odpravili. Kontrolna komisija CK KPS je v obrazložitvi kljub temu poudarila, da so ugotovitve kontrolne komisije pravilne: »V partijski organizaciji ni potrebne partijske discipline, ni čuta odgovornosti pri izvajanju nalog, da celica kot celota in posamezni člani ne nastopajo kritično in samokritično o svojem delu in skratka organizacija ne predstavlja tistega avtoritativnega telesa, v katerega so vprte oči vsega delovnega kolektiva tovarne.«<sup>137</sup> Da v OPO tekstilne tovarne ni vse v najlepšem redu, je

14. oktobra 1949 priznal predstavnik celice na seji OK KPS Celje-okolica.<sup>138</sup> Medtem ko so se v OPO tekstilne tovarne srečevali s kontrolno komisijo in težavami, so v vaški OPO Sv. Pavel-vas sprejemali nove člane in kandidate.<sup>139</sup> V Šeščah pa so se začeli avgusta pripravljati na ustanovitev osnovne organizacije, vendar na sestanku 3. septembra 1949 do ustanovitve posebne celice v Šeščah ni prišlo, ker bi po mnenju članstva nova celica preveč oslabilo delo dotedanjih OPO na terenu, ki so same potrebovale okrepitev.<sup>140</sup> Na seji konec septembra istega leta je Ivan Kač, ki je bil na OK KPS Celje-okolica odgovoren za KLO

<sup>136</sup> Prav tam.

<sup>137</sup> Prav tam, Dopis Kontrolne komisije CK KPS, 3. 12. 1949.

<sup>138</sup> Prav tam, š. 1, Zapisniki in gradivo okrajne partijske konference KPS Celje-okolica, 14. 10. 1949.

<sup>139</sup> Prav tam, š. 2, Tedensko poročilo OK KPS, 24. 8. 1949.

<sup>140</sup> Prav tam, Tedensko poročilo OK KPS, 3. 9. 1949.

Sv. Pavel, poudaril, da tovarniška celica sicer deluje veliko bolje, vendar so bile še vedno težave pri odnosu do dela na terenu.<sup>141</sup> Nekaj dni zatem je bila v *Celjskem tedniku* zapisana kritika delovanja nekaterih partijskih organizacij – tudi šentpavelske, ki je imela kljub močnemu kolektivu tekstilne tovarne šibko partijsko organizacijo. Tovarniške sindikalne organizacije naj bi nasploh popravile svoj odnos do združništva: »Namesto, da bi prenašali revolucionarni duh iz tovarne na vas, se povezali in se borili proti kulakom in špekulantom, so se z njimi povezali in celo zavirajo diferenciacijo in socializacijo vasi.«<sup>142</sup> Glavna skrb okrajne partijske organizacije je bila kljub temu namenjena KLO in vlogi partije v njih: »Slabost je v tem, da naše partijske organizacije ne znajo zasigurati izvedbe pravilne linije partije v izvrševanju raznih nalog po oblastni liniji, ne znajo to zasigurati z delom v krajevnih ljudskih odborih, ker ne razumejo, da Partija vodi državni aparat, da je Partija jedro oblasti ... ponekod krajevni ljudski odbori ne predstavljajo organe ljudske oblasti in so podobni bivšim občinam ... ker se ne čutijo sposobne v samostojnem izvajanju ukrepov in nalog v okviru ustave, ker nimajo podpore od strani političnih in množičnih organizacij ... se ne čutijo gospodarji na svojem področju.«<sup>143</sup>

V šolskem letu 1949/1950 so učitelji na vseh prireditvah v kraju sodelovali predvsem kot organizacijska moč, v času volitev v KLO 11. decembra 1949 in ob volitvah v ljudsko skupščino 26. marca 1950 pa so sodelovali tudi v volilnih komisijah. 29. novembra so v Sv. Pavlu izvedli slavnostno akademijo ob dnevu republike. Šolski lutkovni krožek so 15. februarja obiskali filmarji iz *Triglav filma* ter posneli izdelovanje lutk in del predstave *Rdeča kapica*. Tudi sicer je lutkovni krožek deloval zelo uspešno, saj je s svojimi predstavami gostoval po drugih šolah v Savinjski dolini. Prav tako so pionirji okrasili vsa volišča za dan volitev v ljudsko skupščino 26. marca 1950 in na predvečer zakurili kres na hribu Žvajga.<sup>144</sup> Na zasedanju skupščine OLO Celje-okolica konec leta 1948 so v razpravi ugotavljali, da kultura in šolstvo pripravljata pot socializmu, zato naj bi iz odrskih iger, ki jih uprizorjajo gledališča na vasi, in repertoarjev pevskih zborov odstranili vse neustrezne igre in pesmi. Prav tako je bilo treba »prečistiti« knjižnice.<sup>145</sup>

### Prvi koraki izgradnje nove infrastrukture

Januarja 1949 so na KLO začeli pripravljati načrte za elektrifikacijo dela Latkove vasi.<sup>146</sup> V zvezi s tem so na ministrstvo za elektrifikacijo poslali prošnjo za napeljavo električnih vodov v Latkovo vas ob državni cesti.<sup>147</sup> Na konferenci med predstavniki KLO iz celotnega okraja (manjkal je predstavnik občine Sv. Pavel) in elektroenergetske družbe v Celju 18. avgusta so se domenili, da bo v vsakem KLO imenovan eden izmed odbornikov, ki bo v smislu varčevanja z električno energijo preverjal potrošnjo in mesečno dostavljal poročila na DES in OLO.<sup>148</sup> Medtem so pri elektrifikacijski komisiji pripravili seznam podatkov o stanju oskrbe z elektriko; podatki so bili zbrani po vaseh v treh KLO: Sv. Pavel pri Preboldu, Sv. Lovrenc in Marija Reka. Vsega skupaj je bilo 325 hiš z električno napeljavo, vseh porabnikov električne energije je bilo 343, svetil je bilo 2597, elektromotorjev pa 90. Vasi so bile, izraženo v odstotkih, elektrificirane tako: Kaplja vas, Matke in Sv. Pavel 90 %, Šešče in Dolenja vas 85 %, Sv. Lovrenc 80 %, Latkova vas 65 % in Marija Reka le 10 %.<sup>149</sup>

Občinski stanovanjski fond je bil v tistem času še vedno skromen, družbenih gradenj, razen združnih domov, ni bilo, saj šentpavelska občina sredstev za gradnjo stanovanj ni imela.<sup>150</sup> Zato je računala na tovarno, ki je izkazovala potrebe po širjenju stanovanjskega fonda in je imela finančna sredstva. V poročilu poverjenišтва za komunalne zadeve 21. septembra 1949 so navedli, da je tekstilna tovarna v Sv. Pavlu zaostajala z adaptacijo graščine Prebold za potrebe delavskih stanovanj. Prav tako je bil v zaostanku projekt gradnje stanovanjskih blokov v kraju, in to kljub pripravljenosti tovarne, da prispeva finančna sredstva za njihovo izgradnjo.<sup>151</sup> KLO je 4. januarja 1949 v prostore nekdanje kaplanije Župnije Sv. Pavel preselil postajo Narodne milice, tedanji stanovalec kaplanije Franc Turk pa se je moral preseliti v prejšnje prostore Narodne milice. Vse to se je zgodilo na osnovi sklepa stanovanjske komisije, ki pa ga je župnijski urad prejel šele 10. maja, čeprav je postal veljaven že 3. januarja 1949, ko je stanovanjska komisija sklenila: »Na intervencijo notranjega odseka in z ozirom na potrebe službe se izvrši zamenjava stanovanja

<sup>141</sup> Prav tam, šk. 1, Zapisnik in poročilo kmečke partijske komisije pri OK KPS Celje-okolica, 27. 9. 1949.

<sup>142</sup> *Celjski tednik*, 14. 8. 1949, št. 33, str. 1, »Partijsko posvetovanje v Celju«.

<sup>143</sup> *Celjski tednik*, 22. 10. 1949, št. 42/43, str. 1, »Partijski konferenci mesta Celja in okolice«.

<sup>144</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za šolsko leto 1948/1949.

<sup>145</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 3. rednega zasedanja OLO Celje-okolica, 29. 12. 1948.

<sup>146</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik razširjene seje KLO Sv. Pavel, 15. 1. 1949.

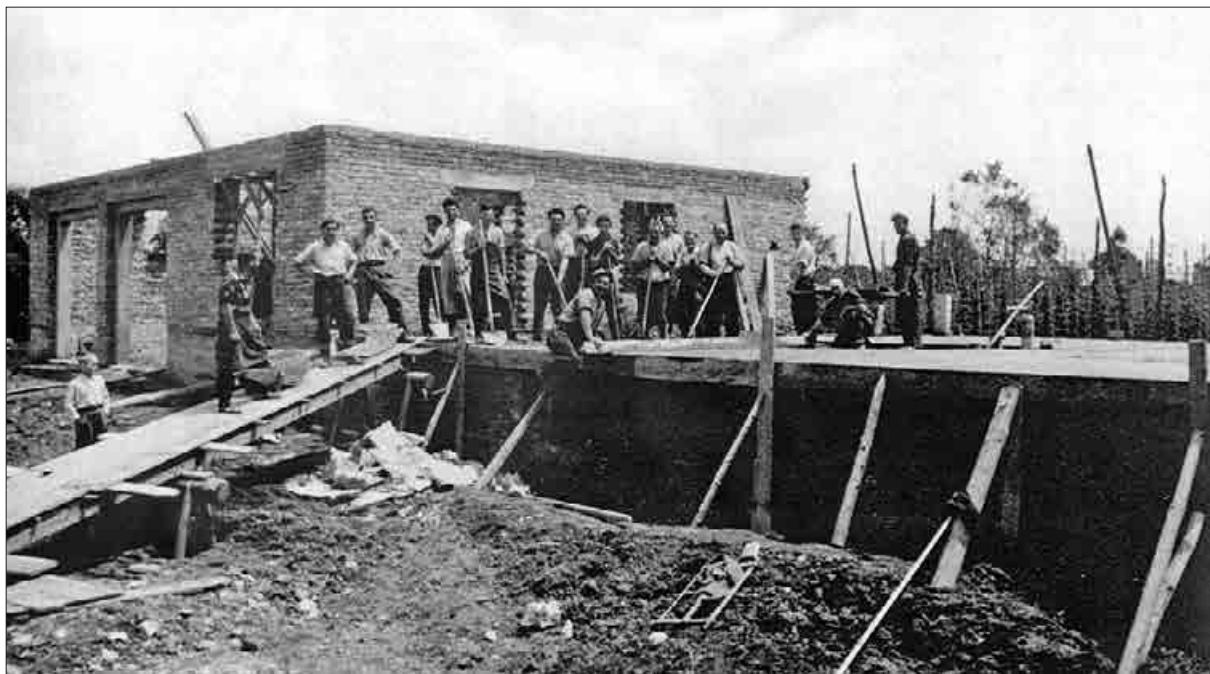
<sup>147</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Prošnja za elektrifikacijo Latkove vasi, 19. 1. 1949.

<sup>148</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Konferenca zastopnikov KLO in množičnih organizacij; konferenca elektroenergetske službe, 18. 8. 1949.

<sup>149</sup> Prav tam, Zbiranje podatkov o elektrifikaciji, brez datuma.

<sup>150</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik razširjene seje KLO, 15. 1. 1949. Januarja 1949 so se sicer odločili za gradnjo stanovanjske hiše na prostoru, namenjenem za združni dom, oziroma za kombinacijo obojega, kar pa je bilo izvedeno šele leta 1959.

<sup>151</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Poročilo o stanovanjskem vprašanju, 21. 9. 1949.



Pričetek gradnje gasilskega doma v Preboldu okoli leta 1950 (Zgodovinsko in narodopisno društvo Prebold).

in sicer tako, da se Turk Franc, hiša St. Pavel 81 preseli v dosedanje prostore Narodne milice St. Pavel pri Preboldu, postaja Narodne milice pa se preseli v dosedanje Turkovo stanovanje. Zoper zgornjo odločbo imajo prizadete stranke pravico pritožbe in sicer v roku 3 dni na višjo stanovanjsko komisijo Celje-okolica preko tukajšnje stanovanjske komisije s pripombo da je pritoževanje iz nagajivosti v smislu določb zakona kaznivo.<sup>152</sup> Stanovanjska komisija je naknadno skupaj s sklepom župniku poslala tudi pisno opravičilo, ker mu sklepa ni dostavila. Zatem je pričela nove stanovalce naseljevati tudi v druga poslopja župnije: »Dne 1. 3. se je Maks Nemec vselil z ženo v nadarbinsko gospodarsko poslopje (žitno kamro). Do dne 17. 5. nadarbinar o gornji stanovanjski spremembi ni bil obveščen. Mogoče se bo pri ponovnem pregledu arhiva stanovanjske komisije ta napaka zopet ugotovila in se nadarbinarja naknadno obvestilo, da se pomoti oprostí.«<sup>153</sup> Župnija prav tako ni bila obveščena o selitvi delavke Mihaele Kajbe iz graščine v nadarbinsko gospodarsko poslopje.<sup>154</sup>

V začetku leta 1949 je KLO Sv. Pavel pri Preboldu potrdil izvršen plan poljedelske proizvodnje za leto 1948, za kar so kmetje dobili potrdila.<sup>155</sup> Za oddajo mleka so sprejeli nove kvote, tisti z eno kravo so bili dolžni oddati mleko po svojih zmožnostih, tisti z dvema kravama so bili dolžni oddati 1000 litrov, tisti s tremi kravami pa 1800 litrov na leto,<sup>156</sup>

čeprav so kmetje sami predlagali količino 400 litrov na kravo.<sup>157</sup> Tudi pristojna komisija pri OLO Celje-okolica je ugotovila, da je optimalni izkoristek za oddajo mleka po kravi največ 350 litrov letno,<sup>158</sup> nato pa je leta 1950 prišla do ugotovitve, da je tudi ta ocena previsoka, saj so povprečne količine dosegale malo več kot pol litra na dan po kravi.<sup>159</sup> Za oprostitev pitanja prašičev ali goveda za oddajo so bile potrebne ustrezno večje površine, zasajene s hmeljem. Težava, ki so jo imeli kmetje, ki so redili živino za oddajo, je bila tudi obvezna oddaja sena, ki je ob pomanjkanju kvalitetne krme pomenila dodatno oviro pri doseganju plana oddaje mesa, na kar so 10. januarja 1949 opozorili kmetje na občnem zboru v Dolenji vasi.<sup>160</sup> Poleg tega so na OLO Celje-okolica pozdravili namero osnovanja KOZ na območju KLO Sv. Pavel,<sup>161</sup> na KLO pa so šele novembra pričeli razpravo o možni lokaciji združnih njiv.<sup>162</sup> Obiranje hmelja je bilo zaradi povečanja površin in pomanjkanja delovne sile oteženo, zato je odbor AFŽ sklenil organizirati pomoč delavk v industriji, pomoč pa je obljubila tudi LMS.<sup>163</sup> 25. junija 1949 je bila uradno registrirana

<sup>157</sup> Prav tam, Zapisnik zbora volivcev v Kaplji vasi, 6. 1. 1949.

<sup>158</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 4. zasedanja OLO Celje-okolica, 15. 3. 1949.

<sup>159</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 4. seje KLO S. Pavel, 4. 4. 1949.

<sup>160</sup> Prav tam, Zapisnik zbora volivcev v Dolenji vasi, 10. 1. 1949.

<sup>161</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 10. seje IO OLO Celje-okolica, 20. 8. 1949.

<sup>162</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisniki sej KLO Sv. Pavel, Zapisnik seje OF KLO Sv. Pavel, 21. 11. 1949.

<sup>163</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 9. seje IO OLO Celje-okolica, 3. 8. 1949.

<sup>152</sup> Kronika Župnije Sv. Pavel, zapis za leto 1949.

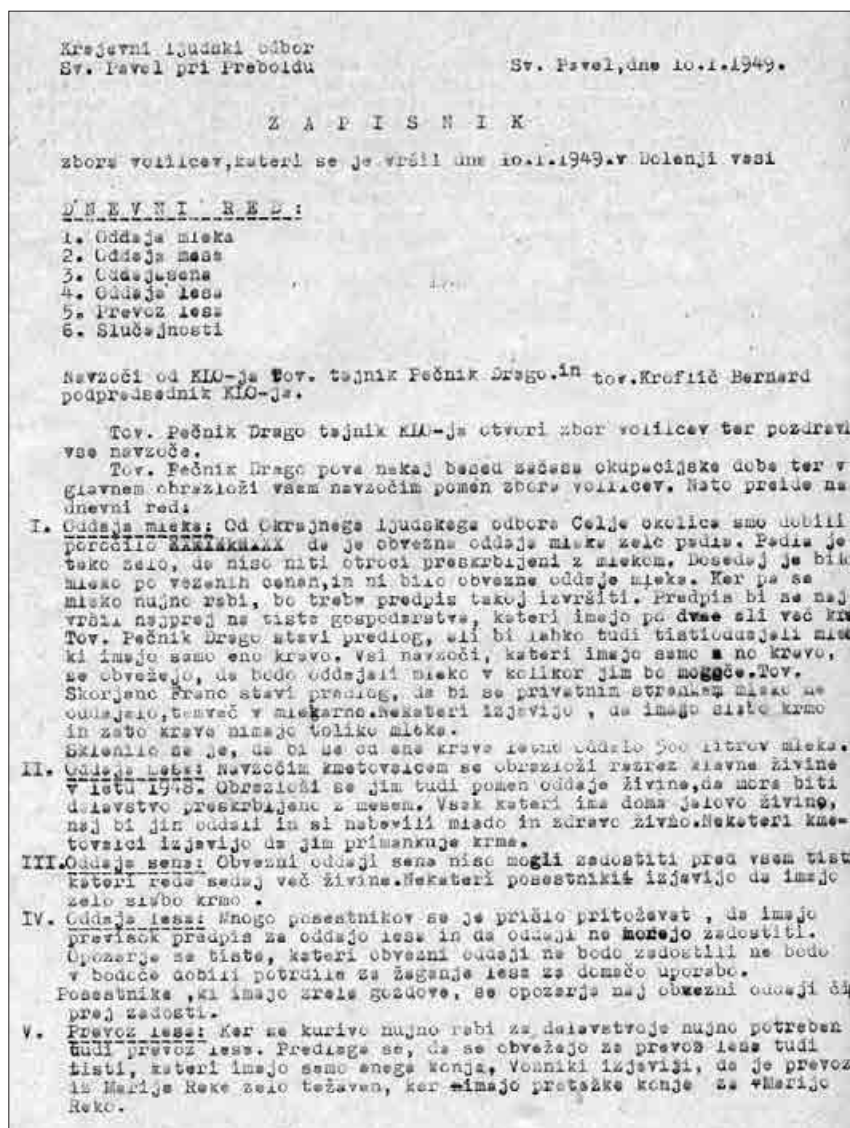
<sup>153</sup> Prav tam.

<sup>154</sup> Prav tam.

<sup>155</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik zbora volivcev v Kaplji vasi, 6. 1. 1949.

<sup>156</sup> Prav tam, Zapisnik širše seje KLO Sv. Pavel, 15. 3. 1949.





Zapisnik zbornice volivcev 10. januarja 1949 v Dolenji vasi, na katerem so obravnavali načrtovano oddajo pridelka (SI\_ZAC/0331, KLO Prebold).

ekonomija *Savinjski dom* – Sv. Pavel pri Preboldu, ki jo je ustanovil Komite za turizem in gostinstvo v soglasju z vlado LRS z dne 8. marca 1949, upravljala pa naj bi jo rudarska direkcija za premogovništvo. Ekonomija naj bi se ukvarjala s kmetovanjem za potrebe okrevanja rudarske direkcije, ki je bilo predvideno v nekdanjem hotelu Zanier.<sup>164</sup>

Pozno poleti 1949 so se v KLO Sv. Pavel pojavile bolezni živine, ki so terjale svoj davek med pitano živino za oddajo in kljub vzpostavljeni mreži veterinarske službe niso pojenjale. Druga težava je bila nedosegljiva kvota oddaje mleka, pa tudi pridelek nekaterih žit ni kazal dobro in je bilo vprašljivo,

ali bo oddaja dosegla predvidene količine.<sup>165</sup> Težave so se kazale tudi pri zagotavljanju kvote za oddajo krompirja, zato je bil izveden nov popis s krompirjem zasajenih površin in ponovno določen donos.<sup>166</sup> Kljub vsemu so plan oddaje krompirja dosegli le trije kmetje. Zato je KLO na okraj poslal prošnjo, da se oddaja pri posameznih kmetih oprosti,<sup>167</sup> pri nekaterih kmetih, ki so vložili pritožbe zaradi višine davka, pa so odborniki odredili pregled kleti.<sup>168</sup> Namesto 19 vagonov je bilo oddanih le 7 vagonov krompirja, kar je KLO Sv. Pavel uvrščalo med slabše pri realizaciji odkupa. V Mariji Reki je prišlo do podobne situacije,

<sup>165</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 10. seje KLO Sv. Pavel, 10. 8. 1949.

<sup>166</sup> Prav tam, Zapisnik 11. seje KLO Sv. Pavel, 25. 8. 1949.

<sup>167</sup> Prav tam, Zapisnik seje KLO Sv. Pavel, 7. 12. 1949.

<sup>168</sup> Prav tam, Zapisnik zbornice volivcev v Sv. Pavlu, 7. 10. 1949.

<sup>164</sup> Prav tam, mapa 320, Registracija ekonomije »Savinjski dom«, 25. 6. 1949.

pri čemer je predsednik KLO Marija Reka odklonil podpis ponovnega razreza oddaje krompirja, saj naj bi pomenil 110 % povečanja plana oddaje krompirja, ki naj bi dosegel kar okoli 9000 kilogramov. Tudi v Sv. Lovrencu so ugotavljali nezmožnost izpolnitve načrta, pri čemer so kmetje predlagali, da bi hektarske donose v bodoče ocenjevali pri vsakem kmetu posebej. Septembra 1949 so na seji IO OLO ugotavljali, da so krajevni odbori pri odkupu premalo odločni in se s kmeti celo dogovarjajo, koliko bo kdo oddal.<sup>169</sup>

Novembra so na okraju pričeli s kampanjo proti slabemu odkupu, ko so za uradnike KLO in v komisijah na »neubogljivih področjih« predlagali zaporne kazni in taktiko javnega linča, »zbrati podatke o sabotažnih dejanjih v zvezi odkupa, jih zapreti po drugi strani jih pa takoj v časopisju razkrinkati, zakaj so bili razrešeni funkcij«.<sup>170</sup> Oktobra so bili napovedani množični sestanki za jesenski setveni plan, na katerih naj bi kmetom razložili, »da ne morejo več razpolagati z zemljo, kot so do sedaj, in da so na tej zemlji, ki jo posedujejo, tako rekoč samo upravniki in da je ta zemlja njim dana samo v upravljanje«.<sup>171</sup> V enem izmed situacijskih poročil OK KPS Celje-okolica tako piše: »Od dobrega in pravičnega dela je odvisna tudi situacija v pogledu združništva ... nova vidna žarišča so trenutno v KLO Sv. Pavel, kjer se 6 kmetov izjavlja, vendar pa še isti niso podpisali ... kmetje so manj 'dostopni' za združništvo kot pred meseci.«<sup>172</sup> Na enem naslednjih sestankov je v zadrugo vstopilo 5 kmetov, ki so posedovali skupaj 45 hektarjev zemlje.<sup>173</sup> Čez nekaj časa jih je pristopno izjavo podpisalo še 6, ki pa so posedovali okoli 18 hektarjev zemlje. Tako je bila KOZ v Sv. Pavlu pri Preboldu ustanovljena.<sup>174</sup>

### Zaključevanje začetne faze izgradnje socializma

Decembra 1949 so bile razpisane volitve v ljudske odbore, in sicer 4., 11. in 18. decembra.<sup>175</sup> Vse množične organizacije OF so bile pozvane k spremembam, kajti »ljudski odbori kot osnovni organi oblasti so v dosedanjih sestavi v veliki meri izpolnili nalogo, ki so jo imeli v začetni fazi graditve socializma pri nas. Toda če danes kritično ocenjujemo njihovo delo, že vidimo, da v mnogih primerih po svojem sestavu, po načinu svojega dela in po materialnih pogojih za delo, ne odgovarjajo več splošnim zahtevam.«<sup>176</sup> Na množičnih sestankih

so ljudem pojasnjevali spremembe, do katerih naj bi v sestavi in nalogah KLO prišlo zaradi napak, ki so jih delali. V primeru KLO Marija Reka je šlo za nepravilen odnos do odkupa pridelka.<sup>177</sup> Velikokrat so imeli manjši KLO premalo uslužbencev, ti pa so bili po sili razmer – zaradi preobilice dela – prepuščeni lastni iznajdljivosti: »V vsej tej dobi ni bilo niti enega sestanka z uslužbenci, ki bi obravnaval izključno njihove probleme, nihče jih ni vabil na tečaje ali seminarje, čeprav vsi vemo, da bodo tudi oni morali polagati strokovne in splošne izpite in, da je za to vzgojo predvsem odgovoren okrajni ljudski odbor. Kar se politične vzgoje tiče so se morali v večini primerov krajevni uslužbenci orientirati sami in ni nič čudnega, če so nekateri postali oportunisti.«<sup>178</sup> Podoben predvolilni sestanek so imeli v Sv. Pavlu pri Preboldu, kjer so prav tako izpostavljali napake v delovanju dotodanjega KLO; delo OF, zveze borcev, LMS in sindikalne organizacije je zastajalo, vodstva teh organizacij so bila neaktivna: »Političnih organizacij je v območju KLO Sv. Pavel pri Preboldu mnogo, toda je vprašanje koliko delajo.«<sup>179</sup> Volitve so po mnenju *Celjskega tednika* uspele povsod, kjer so imeli dobro obiskane predvolilne sestanke in zbere volivcev in kjer so odbori OF posvetili dovolj pozornosti sestavi kandidatnih list.<sup>180</sup> Po volitvah v ljudske odbore so konec leta 1949 prisegli novi odborniki in iz svojih vrst izvolili novega predsednika. To je postal Edi Ahac, za tajnico pa so izvolili Terezijo Zagožen.<sup>181</sup> V KLO Sv. Lovrenc je novi predsednik postal Vinko Poteko, tajnik pa Ignac Lebar.<sup>182</sup> V KLO Marija Reka je predsednik postal Jožef Krašovec, tajnik pa Jožef Hribar.<sup>183</sup>

Na redni seji 2. februarja 1950 so odborniki KLO Sv. Pavel pri Preboldu določili plan zasedanj, in si-

<sup>177</sup> *Celjski tednik*, 18. 11. 1949, št. 47, str. 1, »V Marija Reki morajo posvetiti več pažnje odkupom«.

<sup>178</sup> *Celjski tednik*, 25. 11. 1949, št. 48, str. 2, »Krajevni odbori«.

<sup>179</sup> *Celjski tednik*, 8. 12. 1949, št. 50, str. 2, »Predvolilna kampanja je tudi v št. Pavlu pokazala vse dobre in slabe strani dela KLO-ja in organizacij«.

<sup>180</sup> *Celjski tednik*, 17. 12. 1949, št. 51, str. 2, »Nedeljske volitve«.

<sup>181</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik prvega zasedanja novoizvoljenega odbora KLO Sv. Pavel, 21. 12. 1949; ostali odborniki so bili še: Karel Marinc, Marija Planko, Franc Kolenc, Miha Lapan, Anton Kotnik, Fani Vedenik, Drago Semenko, Božo Kunc, Marija Orožim, Anton Kač, Stanko Stebernak, Karel Herman, Anton Vedenik, Slavko Bolte, Jože Veber, Franc Satler, Martin Cizej, Franc Šmid, Milica Potočnik, Franc Potočnik, Anton Stergar, Viktor Lenko, Jože Plavčak, Jože Ribič, Ferdo Škrabe, Albina Ocvirk, Jožef Drča, Ivan Jugar in Anton Hribar.

<sup>182</sup> SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu, Zapisnik seje starega in novega KLO Sv. Lovrenc, 20. 12. 1949; ostali odborniki so bili: Ivan Kuder, Ivan Marinc, Marija Germanzik, Berta Randl, Marija Hribar, Franc Golavšek, Franc Razpotnik, Jože Cijan, Minka Nidorfer, Rozi Kočever, Štefka Žohar, Jože Randl, Ivanka Semernik, Ivan Razpotnik, Franc Pirc, Ivan Žagar, Ivan Jošt, Franc Privšek, Franc Mazarinc, Franc Vilavšek, Marija Vodfer in Jože Drolc.

<sup>183</sup> SI\_ZAC/0298, KLO Marija Reka, Zapisniki sej KLO Marija Reka; ostali odborniki so bili: Konrad Kos, Anton Oplotnik, Albin Dolar, Alojz Zakonjšek, Alojz Nemiyšek, Jožef Kreže, Ivica Pošebal, Slavko Zmrzlak in Terezija Žlak.

<sup>169</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik izredne seje IO OLO Celje-okolica, 15. 9. 1950.

<sup>170</sup> Prav tam, Zapisnik seje IO OLO Celje-okolica, 16. 11. 1950.

<sup>171</sup> Prav tam, Zapisnik 11. seje IO OLO Celje-okolica, 14. 9. 1949.

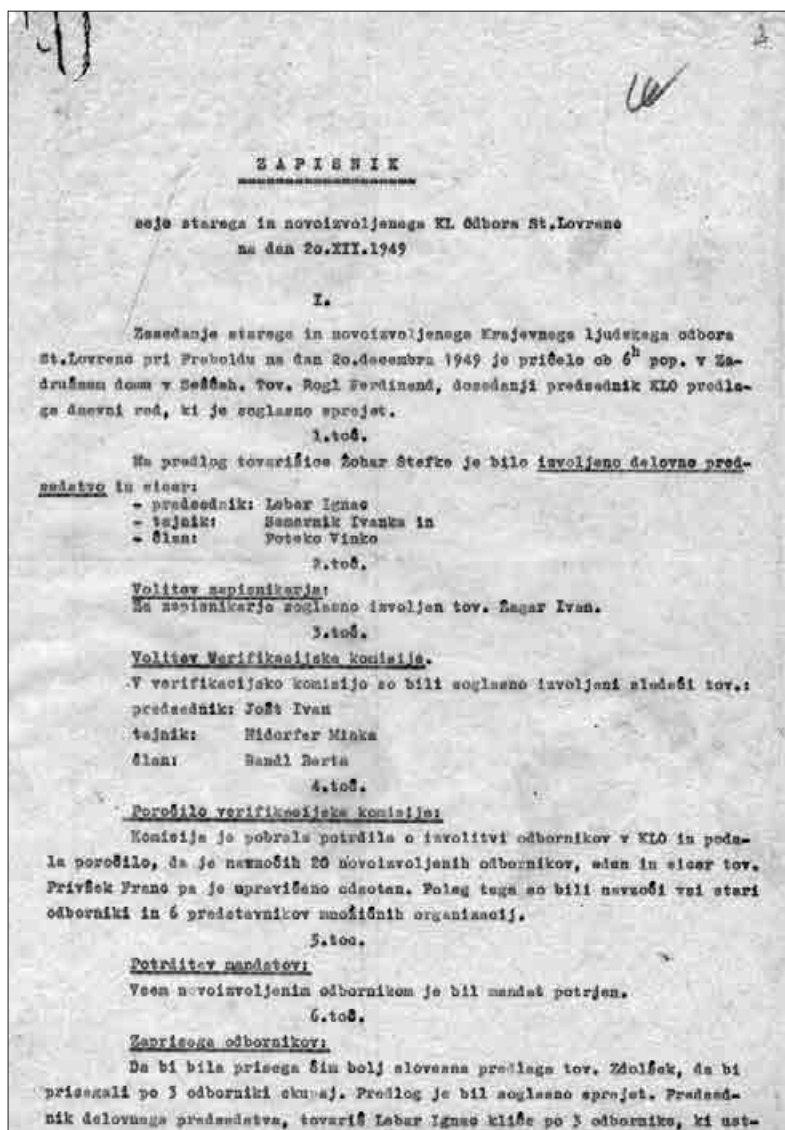
<sup>172</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, šk. 1, Situacijsko poročilo, 17. 10. 1949.

<sup>173</sup> Prav tam, Situacijsko poročilo, 22. 11. 1949.

<sup>174</sup> Prav tam, Zapisniki sej biroja OK ZKS.

<sup>175</sup> *Celjski tednik*, 28. 10. 1949, št. 44, str. 1, »Razpisane so volitve v krajevne ljudske odbore«.

<sup>176</sup> *Celjski tednik*, 12. 11. 1949, št. 46, str. 1, »Pripravimo se na volitve v krajevne ljudske odbore«.



Zapisnik skupne seje obeh odborov KLO Sv. Lovrenc po volitvah leta 1949  
(SI\_ZAC/0389, KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu).

cer naj bi imeli po eno sejo mesečno. Izvršni odbor naj bi imel dve seji na mesec, enkrat mesečno pa naj bi sklicali tudi zборе volivcev.<sup>184</sup> Konec julija so pričeli z zbiranjem prispevkov za II. ljudsko posojilo. Ministrstvo za finance LRS je 8. julija 1950 OLO Celje-okolica poslalo dopis, v katerem so zapisali, da vpis prvega ljudskega posojila ni bil uspešen, ker so bile vse aktivnosti množičnih organizacij usmerjene predvsem na kolektive: »*Že samo dejstvo, da se največ denarja nabaja prav pri kmetih, nam kaže, da bo treba težišče propagande usmeriti na naše podeželje.*«<sup>185</sup> Odziv kmetov so nameravali povečati s propagandnimi

akcijami, s pomočjo katerih bi zbranim pojasnili potrebnost takšnega načina zbiranja sredstev za razvoj. Kljub večji pozornosti, ki so jo namenili kmečkemu vpisu, pa niso zanemarili potrebe po agitaciji med ostalimi zaposlenimi. Z vpisom za II. ljudsko posojilo so v KLO Sv. Pavel zbrali 13.612 dinarjev, v KLO Sv. Lovrenc pa 4187 dinarjev.<sup>186</sup> Decembra so se začele priprave na volitve<sup>187</sup> in sestavljanje proračuna KLO. Proračun je znašal 525.000 dinarjev, kar dve tretjini proračuna sta bili predvideni za plače osebja KLO.<sup>188</sup> Na seji IO OLO 23. januarja so ugotavljali stanje politične pripadnosti po KLO v okraju Celje-

<sup>184</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 2. redne seje KLO Sv. Pavel, 2. 2. 1950.

<sup>185</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Sezname ljudskega posojila, okrožnica Ministrstva za finance LRS, 8. 7. 1950.

<sup>186</sup> Prav tam.

<sup>187</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 10. redne seje KLO Sv. Pavel, 6. 12. 1950.

<sup>188</sup> Prav tam, Zapisnik 12. redne seje IO KLO Sv. Pavel, 15. 12. 1950.



-okolica. Članov Komunistične partije je bilo med predsedniki 80 %, med tajniki pa 55 %.<sup>189</sup>

Za volitve v skupščino OLO Celje-okolica 17. februarja 1950 so bile kandidatne liste sestavljene v vsaki volilni enoti. Za volilno enoto Sv. Pavel in Dolenja vas sta kandidirala Rudi Hribar z namestnikom Francem Šmidom in Andrej Pančur z namestnikom Jožetom Žgankom. V volilni enoti Kaplja vas sta kandidirala Ivan Potočnik z namestnico Ivanko Turnšek in Franc Skok z namestnikom Francem Goropevškom. V volilni enoti Latkova vas sta kandidirala Ivan Otavnik z namestnikom Joškom Ribičem in Terezija Zagožen z namestnikom Antonom Stergarjem. V volilni enoti Sv. Lovrenc sta kandidirala Nestl Žgank z namestnikom Ivanom Kudrom in Ferdo Rogl z namestnikom Francem Privškom, v volilni enoti Marija Reka pa sta kandidirala Jakob Zakonjšek z namestnikom Konradom Kosom in Jože Krašovec z namestnikom Martinom Dolinškom.<sup>190</sup>

Sledile so volitve v zvezno skupščino, in sicer 26. marca 1950. V volilnem okraju Celje-zahod, kamor so spadali tudi KLO Sv. Pavel pri Preboldu, KLO Sv. Lovrenc in KLO Marija Reka, je kandidiral Ivan Ocvirk.<sup>191</sup> Zbral je 19.869 ali 92,9 % glasov.<sup>192</sup> V *Celjskem tedniku* je bila po teh volitvah ugotovljena visoka volilna udeležba. Več kot 90 % volivcev je glasovalo za kandidate Ljudske fronte in »nekaj nad 5 odst. vseh glasov je bilo oddanih v skrinjico brez liste. To so glasovi majhne peščice tistih, ki si žele starega. To so glasovi izrodkov našega naroda, vaških kulakov, ki jim ni dovolji ljudska oblast, to so glasovi maloštevilnih kapitalističnih ostankov v mestih in protiljudske dubovščine.«<sup>193</sup>

Na redni seji 9. maja so člani IO OLO ugotavljali: »Krajevni ljudski odbori se vse preveč zanašajo na operativno pomoč od okraja ... nadalje je slab odnos med uslužbenci in voljenimi organi.«<sup>194</sup> Podobne ugotovitve je prinesla seja IO OLO 29. julija: »Dosedanja praksa, da smo postavljali v okrajni aparat samo ljudi, ki so imeli zasluge iz NOV, strokovno pa niso bili sposobni, je bila zgrešena politika.«<sup>195</sup> Ob pripravah na volitve v KLO so sredi decembra krajevne ljudske odbore pozvali, naj si povečajo ugled: »Treba je KLO-jem ustvariti avtoriteto, tako da bodo volilci videli da

so KLO res prava narodna oblast.«<sup>196</sup> Kandidature so lahko vložili do 20. novembra, kandidat pa je moral v ta namen dobiti vsaj 30 podpisov volivcev iz volilne enote, v kateri je kandidiral. Da bi omogočil izvolitev pravih kandidatov, jim je IO OLO svetoval: »Kdor ima bojazen da ne bo izvoljen v enem KLO naj vložiti kandidature v dveh KLO.«<sup>197</sup> V KLO Sv. Lovrenc je kandidiral Ivan Kač. V KLO Sv. Pavel pri Preboldu sta kandidirala Anica Ahac in Anton Hribar.<sup>198</sup> Volitve 17. decembra so potekale hitro in večina ljudi je svojo dolžnost opravila že dopoldne.<sup>199</sup>

Leta 1950 so v tovarniški OPO sklicali volilni sestanek, na katerem je njen sekretar v svojem nagovoru ocenil delo v preteklem letu ter kritiziral disciplino in nezainteresiranost za politično vzgojo v organizaciji. Poleg načrta za delovanje na volitvah so sprejeli sklepe, da pomagajo pri vpisu ljudskega posojila na terenu, da se vsak član obveže v organizacijo pripeljati enega kandidata in da začnejo delo na združenem domu v Kaplji vasi.<sup>200</sup> V osnovno tovarniško organizacijo so do začetka leta 1950 pripeljali 14 novih kandidatov. Do januarja 1950 so v osnovni vaški organizaciji pridobili 14 članov in 4 kandidate, medtem ko v osnovni organizaciji v Sv. Lovrencu niso imeli uspeha. V Mariji Reki so se še trudili z vzpostavljanjem kandidatne liste.<sup>201</sup> 23. novembra 1950 so bili sekretarji partijskih organizacij v občini Sv. Pavel pri Preboldu: v OPO tovarne Anton Kotnik, v OPO Sv. Pavel-vas Drago Šimenko in v OPO Sv. Lovrenc Janko Marinc. V Sv. Pavlu sta bili tako dve OPO, ki sta imeli skupaj 44 članov in 19 kandidatov, medtem ko je v Sv. Lovrencu delovala ena celica, ki je štela 10 članov in 2 kandidata. V Mariji Reki leta 1950 ni bilo partijske organizacije.<sup>202</sup> Na tretji okrajni partijski konferenci so govorili predvsem o nalogah osnovnih partijskih organizacij v okraju. V sklepih so si zadali cilj krepitve političnega dela in širitve organizacije KPS – osnovne organizacije naj bi vzpostavili po vseh večjih krajih KLO in članstvo dopolnili z večjim številom kmetov. Poleg motiviranja kmečkega prebivalstva je partijska organizacija imela nalogo spodbujati tudi delavstvo v prizadevanjih za socialistično družbo. Nameravali so povečati vpliv v delavskih svetih in upravnih odborih podjetij ter pri političnem delu v sindikalnih organizacijah. Partijske organizacije v podjetjih naj bi pomagale tudi pri delu osnovnih partijskih organizacij na podeželju. Kot

<sup>189</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik izredne seje IO OLO Celje-okolica, 23. 1. 1950.

<sup>190</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Razni podatki o volitvah.

<sup>191</sup> *Celjski tednik*, 4. 2. 1950, št. 5, str. 1, »Frontne organizacije na vasi naj že sedaj pripravljajo množice za volitve«; *Celjski tednik*, 11. 2. 1950, št. 6, str. 1, »Območje naših okrajev je razdeljeno na 4 volilne okraje«.

<sup>192</sup> *Ljudska pravica*, letnik XI, št. 79, 1. 4. 1950, str. 1.

<sup>193</sup> *Celjski tednik*, 1. 4. 1950, št. 13, str. 1, »Ogromna večina volivcev«.

<sup>194</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik redne seje IO OLO Celje-okolica, 9. 5. 1950.

<sup>195</sup> Prav tam, Zapisnik redne seje IO OLO Celje-okolica, 29. 7. 1950.

<sup>196</sup> Prav tam.

<sup>197</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik redne seje IO OLO, 16. 11. 1950.

<sup>198</sup> *Savinjski vestnik*, 2. 12. 1950, št. 48, str. 1, »V celjski okolici predlagajo kandidate v okrajne volitve«.

<sup>199</sup> *Savinjski vestnik*, 22. 12. 1950, št. 51, str. 1, »Tudi v okraju Celje-okolica so volišča zgodaj oživela«.

<sup>200</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, šk. 2, Zapisnik volitev biroja OPO Sv. Pavel tovarna, 15. 9. 1950.

<sup>201</sup> Prav tam, Zapisnik 5. seje biroja OK KPS Celje-okolica, 11. 1. 1950.

<sup>202</sup> Prav tam, Seznam članov partijskih organizacij, 23. 11. 1950.



*Svečana akademija TVD Partizan leta 1948 (Zgodovinsko narodopisno društvo Prebold).*

naslednji cilj so si zadali izboljšati oblastvene sposobnosti krajevnih ljudskih odborov in okrepi delo partije v šolstvu.<sup>203</sup>

Šola v Sv. Pavlu pri Preboldu se je po uredbi OLO Celje-okolica leta 1950 delila na osnovno šolo in nižjo gimnazijo, ki sta bili formalno ločeni, a sta delovali v istem poslopju. Za ravnatelja nižje gimnazije je bil imenovan Drago Šimenko, za pomočnico ravnatelja, ki je bila pristojna za osnovno šolo, pa Antonija Potočnik. Šolske proslave so pripravljali skupaj, večinoma pa so se, tako kot že vsa leta poprej, odvijale v Domu ljudske prosvete, in sicer ob sodelovanju šole ter krajevnih društev in organizacij. Poleg ustaljenih proslav na državne praznike so pionirji konec oktobra okrasili grobove borcev v okolici. Od 6. do 12. novembra so na šoli organizirali teden tehnike in izpeljali nabiralno akcijo starega železa, stekla in papirja, izkupiček od prodaje pa so namenili nakupu knjig za šolsko knjižnico.<sup>204</sup>

Na okraju so na rednem zasedanju konec decembra ugotavljali, da je zasedenost učiteljskega kadra dosegla 82 %. Zato so pospešeno strokovno in ideološko izobraževali 82 učiteljev tečajnikov; od teh jih je do decembra 1950 22 opravilo strokovni izpit, 30 diplomski izpit in ostali prehodne izpite.<sup>205</sup> Na zasedanju dva meseca kasneje so ugotavljali, da učitelji pripravniki ne morejo zadovoljivo prevzeti dolžnosti redno izobraženega učitelja. Omenili so še, da je zaradi slabega materialnega stanja učiteljstva vse več učiteljev odhajalo na druga delovna mesta, iz istega vzroka pa je zanimanje za učiteljski poklic začelo

upadati. Za izboljšanje učiteljskega standarda so zadržali krajevne ljudske odbore, na ozemlju katerih so šole bile. Takrat so pričeli uvajati osemletno osnovno izobraževanje, v Sv. Pavlu pri Preboldu pa se je pojavila potreba po vrtcu.<sup>206</sup>

### **Dokončna odprava zasebne pobude v gospodarstvu in nove naloge KLO**

Leta 1950 so na skupščini OLO Celje-okolica delo planske komisije na področju kmetijstva za leto 1949 ocenili kot zadovoljivo. Sprejeli so smernice za plan setve, pri čemer so poudarili zahteve, da se žitni fond ne zmanjša ter da se poveča prireja svinjske masti, pridelek oljaric in površina, zasajena z vrtninami, predvsem s krompirjem. Ker je večina odkupa neposredno prizadela kmete, so ti izražali nezadovoljstvo z višino določenih kvot. Tako so odborniki okrajnega odbora na januarskem zasedanju ugotovili: »Često so se na terenu slišale razne parole, češ, da nam hočejo vse pobrati. Take vesti širijo razni špekulantski elementi, ki se hočejo s tem izogniti raznim odkupom, na drugi strani pa špekulirajo s temi proizvodi.«<sup>207</sup> Sredi leta 1950 so na OLO zopet govorili o izboljšanju planske discipline na področju kmetijstva. Za zaostanek pri izvajanju planov je bilo po njihovem mnenju krivo predvsem pomanjkanje delovne sile, preusmerjanje kmetov na kulture, pri katerih ni bilo potrebne toliko delovne sile in niso spadale v obvezen odkup, ter pomanjkanje semen, predvsem krompirja, ki je bil ponekod v preveliki vnemi pobran med obveznim odkupom, da ga ni ostalo dovolj za spomladansko

<sup>203</sup> Prav tam, Zapisnik okrajne partijske konference OK KPS Celje-okolica z dne 21. 10. 1950.

<sup>204</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za šolsko leto 1950/1951.

<sup>205</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 1. rednega zasedanja OLO Celje-okolica, 23. 12. 1950.

<sup>206</sup> Prav tam, Zapisnik 2. rednega zasedanja OLO Celje-okolica, 14. 2. 1951.

<sup>207</sup> Prav tam, Zapisnik 5. rednega zasedanja OLO Celje-okolica, 14. 2. 1950.



*Mali in veliki pečati KLO Sv. Pavel pri Preboldu, KLO Sv. Lovrenc in KLO Marija Reka (fond SI\_ZAC/0331, KLO Prebold).*

setev. Veliko težav je v Savinjski dolini povzročala hitra širitev hmeljnih nasadov, ki so za obdelavo potrebovali ogromno delovne sile. Tako je v Savinjski dolini po cenitvah okrajnega odbora primanjkovalo okoli 2000 poljedelskih delavcev, tako da so poleti pri obdelovanju polj na pomoč priskočili vojaki celjskega garnizona JLA.<sup>208</sup> Kar je zadevalo vprašanje združništva, so kmetje v zadruge vstopali predvsem zaradi lastnih interesov.<sup>209</sup> Pomanjkanje mehanizacije in načrtno sajenje določenih kultur sta bila marsikdaj glavna razloga za vstop v zadruge. Veliko kmetov v Savinjski dolini se je usmerilo v pridelovanje hmelja, ker so bili potem med drugim oproščeni oddaje žita. Poleg tega so zadruge poskrbele za nabavo mehanizacije in urejanje skupnih nasadov s širitvijo stalnih žičnic. Za pospešitev gojenja hmelja je leta 1950 tudi Vlada LRS zagotovila namenska sredstva.<sup>210</sup>

Katastrski urad je prek svojega geodetskega urada 24. aprila 1950 župniji Sv. Pavel poslal dokument o izmeri zemljišč, razdeljenih med agrarne interese. Agrarni interese so dobili 12 parcel, polovica so bile njive, tretjina travniki, ostalo pa pašniki. Na župnijo so 12. aprila prišli trije predstavniki OLO Celje-okolica in iz nadarbinskega hleva vzeli prašiča: »Plačali so po 23 Din za kg. Ker so si za svoje delo zaračunali stroške dnevnice, plačilo voznika kamiona, kakor tudi stroške za tehtnico in pa stroške nalaganja prašiča na tovornjak, je bilo stroškov skoraj toliko, kot je bil po kilogramih vreden sam prašič.« V župnišču se je 7. maja 1950 oglasila stanovanjska komisija KLO Sv. Pavel pri Preboldu in določila najemninske prispevke stanovalcem v župnijskih prostorih, ki so po naročilu stanovanjske komisije KLO Sv. Pavel zasedli prostore nadarbinskega hleva.<sup>211</sup>

V začetku aprila 1951 so imeli na KLO Sv. Pavel pet svetov, in sicer svet za socialno skrbstvo in ljudsko zdravstvo, svet za kmetijstvo, svet za komunalno dejavnost, svet državljanov za gozdarstvo ter svet

državljanov za stanovanjske zadeve. Člani teh svetov so bili predlagani na zborih volivcev ali so jih imenovali KLO. Povprečno je bilo v komisiji po osem članov. Urad KLO Sv. Pavel pri Preboldu je štel deset oseb.<sup>212</sup> Zaposloval je šest oseb, ki so jih plačevali iz republiškega proračuna, in dve osebi, ki so ju plačevali iz naslova krajevnih podjetij.<sup>213</sup>

Volitve v Ljudsko skupščino Slovenije so bile 18. marca 1951. Okrajni odbor OF Celje-okolica je na drugem okrajnem zasedanju predlagal in potrdil kandidate. V sedmi volilni enoti, v kateri sta bila KLO Marija Reka in St. Pavel, je kandidiral Albin Vipotnik z namestnikom Zdravkom Trnovškom. V enajsti volilni enoti – v njej je bil KLO St. Lovrenc – je kandidiral Vinko Poteko, njegov namestnik pa je bil Franc Polak.<sup>214</sup> Volitve so tudi tokrat potekale zelo hitro, saj je v KLO sv. Pavel pri Preboldu do 10. ure na vseh voliščih volilo že 80 % volilnih upravičencev.<sup>215</sup> Za listo OF je volilo 96,5 % ali 1070 volivcev. V Sv. Lovrencu so bila tri volišča, volilnih upravičencev je bilo 652, volitev se je udeležilo 579 oseb – ob 61 odsotnih in 12 vzdržanih. Listo OF je volilo 572 ali 98,8 % volivcev. V Mariji Reki je bilo le eno volišče in 234 volilnih upravičencev, volitev se je udeležilo 137 volivcev – ob 43 odsotnih in 54 vzdržanih. Listo OF je volilo 129 oseb ali 96,3 %.<sup>216</sup>

Na KLO Sv. Pavel je bila 17. julija 1951 po narku OLO Celje-okolica opravljena kontrola, ki sta jo opravili tajnica KLO Terezija Zagožen in sekretarka personalne službe na OLO Celje-okolica Zorka Golič. Ugotovljene so bile pomanjkljivosti; poleg tega sta bili na občini zaposleni dve uslužbenki brez ustreznih dokumentov.<sup>217</sup> Podobna kontrola je ob

<sup>212</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Podatki o svetih državljanov pri KLO Prebold za OLO Celje-okolica, 20. 4. 1951.

<sup>213</sup> Prav tam, Številčni pregled uslužbencev po zvanjih, 27. 8. 1951.

<sup>214</sup> *Savinjski vestnik*, 10. 2. 1951, št. 7, str. 1 in 3, »Okrajni odbor OF Celje-okolica je na drugem okrajnem zasedanju predlagal in sprejel kandidate; Volilne komisije so potrdile kandidate«.

<sup>215</sup> *Savinjski vestnik*, 23. 3. 1951, št. 12, str. 1, »Visoka volilna udeležba – manifestacija naše enotnosti«.

<sup>216</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Razni podatki o volitvah.

<sup>217</sup> Prav tam, Zapisnik pregleda personalnih listov na KLO Sv. Pavel pri Preboldu, 17. 7. 1951.

<sup>208</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 6. zasedanja OLO Celje-okolica, 17. 6. 1950.

<sup>209</sup> Prav tam, Zapisnik izredne seje IO OLO Celje-okolica, 29. 12. 1950.

<sup>210</sup> Prav tam, Zapisnik 6. zasedanja OLO Celje-okolica, 17. 6. 1950.

<sup>211</sup> Kronika Župnije Sv. Pavel, zapis za leto 1950.



asistenci tajnika KLO Vinka Poteka istega dne potekala na KLO Sv. Lovrenc, kjer so bile ugotovljene skoraj enake nepravilnosti.<sup>218</sup> Na KLO Marija Reka je bil kontrolni obisk opravljen 2. avgusta 1951, ob pomoči Marije Zakonjšek pa so bile ugotovljene le manjše pomanjkljivosti.<sup>219</sup> 16. februarja so na KLO iz OLO Celje-okolica prejeli navodilo za ureditev arhivov KLO. Arhiv KLO je bila dolžna urediti tričlanska komisija, ki jo je imenoval odbor sam. Komisija je arhiv uredila tako, da je dokumente kulturnega, zgodovinskega in znanstvenega pomena ločila od dokumentov, potrebnih za tekoče delo, oziroma od materiala za delo KLO od leta 1949, kamor so spadale statistike, katastri ipd. Material, ki ni spadal v nobeno od teh dveh kategorij, so uničili.<sup>220</sup> Iz OLO Celje-okolica je 15. marca prispela uredba o zamenjavi žigov. Uradno naj bi imel vsak KLO en navaden žig, en veliki žig in en delovodniški žig.<sup>221</sup> Ker pa so kasneje ugotovili, da KLO s takimi žigi ne razpolagajo, so naročili izdelavo novih, 2 cm v premeru velikih žigov.<sup>222</sup> Na prvi februarjski seji leta 1951 je KLO Sv. Pavel pri Preboldu potrdil proračun za leto 1951, ki pa je bil že 90-odstotno izčrpan.<sup>223</sup> Junija so odborniki sprejeli novo shemo finančnega poslovanja KLO.<sup>224</sup> V začetku decembra so podprli pobudo o novem urbanističnem načrtu za Sv. Pavel pri Preboldu, ker so zaznali porast potreb po novogradnjah.<sup>225</sup>

### Napoved novega združevanja krajevnih ljudskih odborov

Na konferenci predsednikov in tajnikov KLO na območju OLO Celje-okolica 29. oktobra 1951 je bil med drugim predstavljen potek načrtovanega združevanja manjših KLO. V Občinski ljudski odbor (ObLO) Prebold so se združili KLO Sv. Pavel pri Preboldu, KLO Sv. Lovrenc in KLO Marija Reka. Za to načrtno združevanje je bilo značilno predvsem veliko nasprotovanje KLO Marija Reka.<sup>226</sup> Že na občnem zboru 29. maja 1949 v Mariji Reki so bili ljudje proti združevanju. Tako so na OLO še 26. novembra 1951 poslali predlog o ohranitvi samostojne občine, kar so upravičevali s slabimi izkušnjami iz predvojnega obdobja, ko so bili nekaj časa združeni s šentpavelsko občino, »saj smo bili mi takozvani ‚bri-

bovci‘ samo predmet izkoriščanja, torej, manj vredni«.<sup>227</sup> Kljub vsem prizadevanjem za samostojnost je Svet za zakonodajo Vlade LRS 12. decembra dokončno odločil, da mora priti do vključitve Marije Reke v občino Prebold zaradi (pre)majhnega števila prebivalcev ter slabe gospodarske strukture in prometne izoliranosti Marije Reke.<sup>228</sup> V podporo združitvenim prizadevanjem so na OLO Celje-okolica navajali gospodarske prednosti, ki naj bi odtehtale združitev treh sosednjih KLO v enoten ObLO.<sup>229</sup> Sredi novembra je tajnik IO OLO v referatu na zasedanju skupščine okraja izrazil mnenje o upravno teritorialni razdelitvi okraja. Po njegovih besedah naj bi združevanje v večje teritorialne enote ne bila posledica slabega dela KLO, ampak nove gospodarske usmeritve, pri kateri naj bi KLO imeli večjo veljavo in obvezo, zato ločen obstoj gospodarsko šibkejših KLO ni smiseln. Poleg tega je omenil, da bodo z manjšim številom občin privarčevali. V zvezi z novim nazivom pa so pojasnili, da združena enota, sestavljena iz več krajev, ne more nositi imena »krajevna«, izraz občina pa je bil nekoč že v veljavi.<sup>230</sup> V okraju Celje-okolica je bilo predvidenih 57 občin.<sup>231</sup>

Leta 1951 je šentpavelsko partijsko celico pretresla izključitev enega od članov partijske organizacije. Očitano simpatiziranje s politiko Informbiroja mu je sicer uspelo ovreči kot neutemeljeno, a so ga nato izključili na podlagi obtožbe, da se je poročil po cerkvenem obredu – kar je obdolženi zanikal. To je bila ena redkih obtožb simpatizerstva s politiko Informbiroja v celotnem okraju. Je pa dogodek zanimiv zato, ker je bil član izključen na podlagi sekundarno ugotovljenega greha proti partijski disciplini, ki so mu ga očitali, potem ko mu je uspelo ovreči prvotno obtožbo.<sup>232</sup> Pojav partijske nediscipline je bil med članstvom, kar se tiče sodelovanja pri cerkvenih obredih in njihovega obiskovanja, za okraj Celje-okolica značilen in ga prej sploh niso preganjali. Šele z letom 1951 se je položaj zaostрил, kar ponazarja naslednji citat s 7. seje plenuma OK KPS Celje-okolica: »Potrebno je, da naredimo pregled vseh Komunistov v odnosu do cerkve in duhovnikov, da bomo na podlagi tega podvzeli ukrepe ... vsaki dan se odkrivajo primeri cerkvenih porok, krstov, botrov itd, med komunisti. O tem moramo čimprej razpravljati z vsemi OPO.«<sup>233</sup>

V Celju je bila v začetku oktobra 1951 partijska

<sup>218</sup> Prav tam, Zapisnik ob priliki kontrole na KLO Sv. Lovrenc pri Preboldu, 17. 7. 1951.

<sup>219</sup> Prav tam, Zapisnik ob priliki kontrole na KLO Marija Reka, 2. 8. 1951.

<sup>220</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Obvestilo, 16. 2. 1951.

<sup>221</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Odredba o zamenjavi žigov in štampiljk KLO, 15. 3. 1951.

<sup>222</sup> Prav tam, Odredba o izdelavi malih žigov za KLO OLO Celje-okolica, 24. 8. 1951.

<sup>223</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 11. seje KLO Sv. Pavel, 1. 2. 1951.

<sup>224</sup> Prav tam, Zapisnik 14. redne seje KLO Sv. Pavel, 12. 6. 1951.

<sup>225</sup> Prav tam, Zapisnik 18. seje KLO Sv. Pavel, 4. 12. 1951.

<sup>226</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik konference predsednikov in tajnikov KLO, 29. 10. 1951.

<sup>227</sup> Prav tam, Dopis KLO Marija Reka na IO OLO Celje-okolica, 26. 11. 1951.

<sup>228</sup> Prav tam, Upravno teritorialna razdelitev okraja Komasačije KLO, 12. 12. 1951.

<sup>229</sup> Prav tam, Predlog nove ureditve okraja 1951.

<sup>230</sup> SI\_ZAC/0098, Zapisnik 6. rednega zasedanja skupščine OLO Celje-okolica, 15. 11. 1951.

<sup>231</sup> *Savinjski vestnik*, 3. 11. 1951, št. 44, str. 1, »Koliko občinskih ljudskih odborov?«.

<sup>232</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, šk. 4, Polletno poročilo o pojavih IB (informbiroja), 21. 6. 1951.

<sup>233</sup> Prav tam, Resolucija III. partijske konference o delu in bodočih nalogah partijskih organizacij okraja Celje-okolica leta 1950.



*Pogled na osrednji del Marija Reke s cerkvijo in podružnično osnovno šolo v sredini (Zgodovinsko in narodopisno društvo Prebold).*

konferenca, na kateri so ugotovili, da so najšibkejše partijske organizacije na vasi in da se OPO premalo posvečajo kmečkemu vprašanju.<sup>234</sup> Okrajni plenum je 20. decembra tudi ugotovil, da je v 106 osnovnih organizacijah LMS v okraju vključena le tretjina od približno 9200 mladincev in da je preostala mladina izven organizacij. Posebej so kritizirali odnos mladinskih organizacij do mladine, ki je bila že v službi, kajti v marsikaterem večjem podjetju, med njimi je bila tudi Tekstilna tovarna Sv. Pavel, ni bilo močne organizacije LMS.<sup>235</sup> Čeprav so skoraj vsi mladinci ob vstopu v podjetje postali člani sindikalne organizacije, se okrajnemu komiteju to ni zdelo dovolj. Nekaj podobnega se je dogajalo tudi pri delovanju podeželskih OO LMS, ki jih v hribovitih predelih okraja sploh ni bilo. Izrazito boljši pa je bil položaj organiziranosti LMS po šolah. Pri mladini so se na splošno začele po mnenju OK LMS pojavljati »zapadnjaške tendence in malomeščanstvo«,<sup>236</sup> pa tudi o verskih aktivnostih mladine je imel OK LMS svoje mnenje: »Odkritega dela klera med mladino ni opaziti, vendar se njegov vpliv med mladino čuti ob raznih verskih praznikih in obredih.«<sup>237</sup> Med drugimi zapisi iz leta 1951, ki so pomembni za Prebold, je zapis s konference sekretarjev vaških OPO, ki je datiran 24. januarja in govori o težavah, ki jih imajo v KLO Sv. Lovrenc pri širjenju partijske organizacije, saj so se

otepali z nedejavnostjo članov.<sup>238</sup> V začetku leta 1951 so imeli v Sv. Lovrencu registriranih 10 članov in 2 kandidata v vaški celici KPS, medtem ko so imeli v Sv. Pavlu v dveh organizacijah 44 članov in 19 kandidatov.<sup>239</sup>

Na osnovni šoli v Št. Pavlu pri Preboldu so 3. novembra odkrili spominsko ploščo članu CK KPS ter narodnemu heroju Slavku Šlandru. Njegovo življenje in delo je navzočim opisal Anton Kotnik. Šolska mladina je program obogatila s petjem in recitacijami. Odkritju spominske plošče sta prisostvovala tudi predsednik vlade LRS Miha Marinko in njegova soproga. Po spominski proslavi so se na povabilo tov. Marinka sestali funkcionarji KLO in množičnih organizacij ter se z njim podrobno pomenili o važnih gospodarskih in političnih vprašanjih.<sup>240</sup> Nujna popravila na šoli so izvedli s pomočjo OLO Celje-okolica in tekstilne tovarne; popravili so žlebove in ostreže šole ter zamenjali nekatera vrata, okna in klopi. Šolska knjižnica je razpolagala s 475 knjigami za učence in 248 za učitelje, imela pa je tudi okoli 60 brošur.<sup>241</sup>

Krajevni ljudski odbor Sv. Pavel je konec marca 1951 na OLO Celje-okolica poslal podatke o komunalni dejavnosti v KLO Sv. Pavel pri Preboldu. V KLO je bilo osem državnih zgradb, od teh je bilo pet

<sup>234</sup> *Savinjski vestnik*, 6. 10. 1951, št. 40, str. 1, »Partijska organizacija mora skrbeti, da bodo komunisti izvrševali svoje dolžnosti in iz svojih članov graditi pravi lik komunistov«.

<sup>235</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, šk. 4, Zapisnik seje plenuma OK KPS Celje-okolica, 20. 12. 1951.

<sup>236</sup> Prav tam.

<sup>237</sup> Prav tam.

<sup>238</sup> Prav tam, Zapisniki sestankov sekretarjev OPO, Konferenca sekretarjev vaških OPO, 24. 1. 1951.

<sup>239</sup> Prav tam, Seznam krajevnih komitejev KPS in osnovnih partijskih organizacij, Komiteji in OPO, 15. 4. 1951.

<sup>240</sup> *Savinjski vestnik*, 10. 11. 1951, št. 45, str. 1, »Pri odkritju spominske plošče narodnemu heroju Slavku Šlandru je bil navzoč tudi predsednik vlade LRS Miha Marinko«.

<sup>241</sup> Šolska kronika Osnovne šole Prebold, zapis za šolsko leto 1951/1952.

poslovnih prostorov in eno stanovanje. KLO je imel štiri podjetja: čevljarstvo, šivalnico, mizarstvo delavnico in opekarno. Električno energijo je KLO dobival iz Velenja, na omrežje je bilo priključenih 443 gospodinjstev, brez elektrike je bilo 37 gospodinjstev, celoten KLO pa je imel le en transformator. Oskrba s pitno vodo je bila še vedno vezana na vodnjake, vodovoda ni bilo. Gasilci so upravljali s tremi požarnimi vodnjaki, KLO ni imel javnega napajališča ali javnega perišča. Kanalizacije ni bilo. Parka ali drevoreda niso imeli. Pogrebnega zavoda ni bilo, bil je le grobar Miha Cestnik, ki je skrbel tudi za mrliško vežico.<sup>242</sup> Do sredine maja so zaradi ureditve pokopališča določili nove cene pokopaliških storitev,<sup>243</sup> čeprav to ni rešilo vseh težav s pokopališčem.<sup>244</sup> Večjih motornih vozil za prevoz za komunalne namene ni bilo, prav tako niso imeli po potrebi uporabne pogodbeno zagotovljene vprežne živine, KLO je posedoval tri motorna kolesa. Vsega skupaj je bilo v Sv. Pavlu 87 hišnih števil, v Latkovi vasi 107, v Dolenji vasi 68 in v Kaplji vasi 78.<sup>245</sup> Konec maja 1951 je OLO Celje-okolica nekaterim KLO dodelil finančno pomoč za izgradnjo infrastrukture, od tega je Sv. Pavel prejel 100.000 dinarjev za dograditev vodovoda in obnovitev bazena oziroma kopaljšča.<sup>246</sup>

Plan odkupa za leto 1951 je v KLO Sv. Pavel pri Preboldu predvideval oddajo 62 prašičev, 2200 kg masti, 30 ton krompirja, 1700 kg fižola, 6000 litrov mleka, 15.000 kokošjih jajc, 3000 kg sena in 150 kg volne. Za KLO Sv. Lovrenc je predvideval odkup 50 prašičev, 1503 kg masti, 4100 kg belega žita, 2500 kg rži, 800 kg ječmena, 800 kg ovsa, 900 kg koruze, 7 ton krompirja, 600 kg fižola, 240 kg masla, 7600 litrov mleka, 2000 kokošjih jajc, 150 kg volne in 8000 kg sena, za KLO Marija Reka pa odkup 22 prašičev, 700 kg masti, 4100 kg belega žita, 2500 kg rži, 800 kg ječmena, 700 kg ovsa, 1000 kg koruze, 20 ton krompirja, 1300 kg fižola, 40 kg masla, 3300 litrov mleka, 11.000 kokošjih jajc, 80 kg volne in 3000 kg sena.<sup>247</sup> Tudi površine, posejane s hmeljem, so se vztrajno povečevale. V KLO Sv. Pavel je bilo 110 hmeljarjev, ki so imeli skupaj 62,76 hektarja hmelja. V KLO Sv. Lovrenc je bilo 51 hmeljarjev s skupaj 19,61 hektarja. V KLO Marija Reka pa je bilo 12 hmeljarjev, ki so imeli skupaj 0,14 hektarja.<sup>248</sup> Leta 1951 so kmetje poslali na občino pritožbo nad hitrostjo plana po-

stavljanja žičnatih nasadov. Ker so jim žičnice povzročale predvsem veliko finančno obremenitev, so zahtevali podaljšanje plana za dve leti.<sup>249</sup> Plan občinske oddaje hmelja je bil določen na 8000 kilogramov. Poleg tega je bilo določeno, da mora vsak kmet vsaj 50 % njivskih površin zasaditi s hmeljem.<sup>250</sup>

Leta 1951 so na skupščini OLO znova govorili o nujnosti prestrukturiranja kmetijstva. V kmetijstvu naj bi obstali le čisti kmetje, združniki in delavci v kmetijskoobdelovalnih združenjih. Malega kmeta – polproletarca, kakor so označevali delavca, ki je imel v lasti majhno kmetijo, naj ne bi bilo več, kajti »ta se je hodil v industrijo le spočit in ni bila njegova kapaciteta v celoti izkoriščena. Temu smo danes že odtegnili karte ... da bodo krili izgubo bodo morali danes misliti, ali bodo postali delavci v industriji ali v kmetijstvu.«<sup>251</sup> Odnos do kmeta dobro ponazarja izjava na seji biroja OK KPS Celje-okolica 15. septembra 1951: »Če bi kmetovalci imeli pogoje, bi sami gradili svoje sušilnice. Ne moremo pa dopustiti, da bi se oni gospodarsko jačali, ampak je potrebno da nastopi KZ, ki bo gradila sušilnice.«<sup>252</sup> Okrajni komite KPS je na zasedanju 20. decembra 1951 ob vprašanju organiziranja združnih odborov poudaril, da je treba paziti na ljudi v vodstvih združenj. Komite je s tem nastopil proti predlogu, da bi vodstvo združenj prevzeli močnejši kmetje, ki bi s svojo ekonomsko močjo pomenili določeno varnost za združenje. Postregel je s pojasnilom, »da bi s tem zopet privedli v upravne odbore kulaške elemente.«<sup>253</sup>

Zaradi procesije iz Sv. Pavla k podružnični cerkvi Sv. Lovrenca, ki je potekala 1. maja, je morala župnija Sv. Pavel leta 1951 plačati kazen 5000 dinarjev zaradi »motenja proslave praznika dela«. Župnija je pred koncem leta 1951 z vsemi najemniki podpisala najemne pogodbe, ki jih je 1. januarja 1952 odobrila stanovanjska komisija KLO Sv. Pavel pri Preboldu in jih potrdila na sestanku 17. januarja 1952. Leta 1951 je po sklepu Okrajnega sodišča v Celju od nekdanje posesti župne nadarbine Sv. Pavel, ki je prvotno obsegala 154.986 m<sup>2</sup>, v lasti župnije ostalo 68.481 m<sup>2</sup> različnih posesti. Večina odvzetih posesti je bila vpisana pod Splošno ljudsko premoženje.<sup>254</sup>

## KRATICE

KNOO – Krajevni narodnoosvobodilni odbor

KNO – Krajevni narodni odbor

KLO – Krajevni ljudski odbor

OLO – Okrajni ljudski odbor

<sup>242</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje.

<sup>243</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisniki sej KLO Sv. Pavel, zapisnik 13. seje KLO Sv. Pavel, 14. 5. 1951.

<sup>244</sup> Občina se je znašla v škripcih, ker ni dobila kredita za obnovo pokopališkega zidu in mrliške vežice na občinskem pokopališču. Zato so uvedli nov cenik pokopaliških pristojbin, ki ga je odobril Svet za gospodarstvo pri OLO Celje-okolica; ZAC 157, Poročila in dopisi, Pokopališke pristojbine.

<sup>245</sup> SI\_ZAC/0157, Poročila in dopisi.

<sup>246</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik izredne seje IO OLO Celje-okolica, 30. 5. 1951.

<sup>247</sup> Prav tam, Okrajna planska komisija – plani živinorejske in rastlinske proizvodnje.

<sup>248</sup> Prav tam, Plan odkupa hmelja.

<sup>249</sup> SI\_ZAC/0331, KLO Prebold, Zapisnik 13. seje KLO Sv. Pavel, 14. 5. 1951.

<sup>250</sup> Prav tam, Zapisnik 16. seje KLO Sv. Pavel, 17. 8. 1951.

<sup>251</sup> SI\_ZAC/0098, OLO Celje, Zapisnik 4. zasedanja OLO Celje-okolica, 14. 6. 1951.

<sup>252</sup> SI\_ZAC/0917, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, šk. 8, Zapisnik seje biroja OK KPS, 15. 9. 1951.

<sup>253</sup> Prav tam, Zapisnik seje plenuma, 20. 12. 1951.

<sup>254</sup> Kronika Župnije Sv. Pavel, zapis za leto 1951.



OF – Osvobodilna fronta  
 OK KPS – Okrajni komite Komunistične partije Slovenije  
 KPJ – Komunistična partija Jugoslavije  
 OPO – Osnovna partijska organizacija  
 AFŽ – Protifašistična (Antifašistična) fronta žensk  
 LMS – Ljudska mladina Slovenije  
 JLA – Jugoslovanska ljudska armada

## VIRI IN LITERATURA

### ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije  
 SI\_AS 1602 – Deželni svetnik okrožja Celje, 1941–1945.

Osnovna šola Prebold  
 Kronika Osnovne šole (Slavko Šlander) Prebold.

ZAC – Zgodovinski arhiv Celje  
 SI\_ZAC/0098, Okrajni ljudski odbor Celje (1945–1965).  
 SI\_ZAC/0107, Uprava narodne imovine (1945–1958).  
 SI\_ZAC/0157, Občinski ljudski odbor Prebold (1952–1955).  
 SI\_ZAC/0298, Krajevni ljudski odbor Marija Reka (1945–1952).  
 SI\_ZAC/0331, Krajevni ljudski odbor Prebold (1945–1951).  
 SI\_ZAC/0389, Krajevni ljudski odbor Sveti Lovrenc pri Preboldu (1945–1951).  
 SI\_ZAC/0917, Okrajni komite Zveze komunistov Slovenije Celje-okolica (1945–1954).

Župnija Sv. Pavel – Prebold  
 Kronika župnije Sv. Pavel – Prebold.

### ČASOPISNI VIRI

*Celjski tednik*, 1948–1950.  
*Naše delo*, 1946.  
*Nova pot*, 1945.  
*Savinjski vestnik*, 1951–1952.

### LITERATURA

Čepić, Zdenko: *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji: (1945–1948)*. Maribor: Založba Obzorja, 1995.  
 Ferenc, Tone: *Ljudska oblast na Slovenskem 1941–1945*. Ljubljana: Založba Borec, Partizanska knjiga, 1985.  
 Grafenauer, Božo: *Lokalna samouprava*. Maribor: Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta Maribor, 2000.

Herman, Uroš: *Ljudska oblast na krajevni ravni* (diplomsko delo). Maribor: PeFMB, 2003.  
 Kopač, Janez: *Lokalna oblast na Slovenskem v letih 1945–1955*. Ljubljana: ZAL, 2006.  
 Orožen, Janko: Razvojna pot ljudske oblasti in samouprave v občini Žalec. *Savinjski zbornik*. Žalec: Občinska kulturna skupnost, odbor za tisk in založništvo, 1974, str. 46–65.  
 Prinčič, Jože: *Pot do slovenske narodnogospodarske suverenosti 1945–1991*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2006.  
 Prinčič, Jože: *Povojne nacionalizacije v Sloveniji: 1945–1963*. Novo mesto: Dolenjska založba, 1994.  
 Repe, Božo: Sistem ljudske demokracije v Sloveniji in Jugoslaviji. *Časopis za zgodovino in narodopisje* (69) 34, 1998, str. 303–315.  
*Slovenija v letu 1945: zbornik referatov [z mednarodnega znanstvenega posveta Slovenija v letu 1945, 27. in 28. septembra 1995 v Ljubljani]* (ur. Aleš Gabrič). Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1996.  
*Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije: 1848–1992* (ur. Jasna Fischer et al.). Ljubljana: Mladinska knjiga in Inštitut za novejšo zgodovino, 2006.  
 Šiftar, Vanek: *Razvoj ljudske oblasti med NOB v Jugoslaviji*. Maribor: Založba Obzorja, 1972.  
 Šmidovnik, Janez: *Lokalna samouprava*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1995.  
 Šnuderl, Makso: *Zgodovina ljudske oblasti*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1950.  
 Vodušek Starič, Jerca: *Prevzem oblasti 1944–1946*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1992.  
 Vodušek Starič, Jerca: *Začetki samoupravljanja v Sloveniji 1949–1953*. Maribor: Založba Obzorja, 1983.



## S U M M A R Y

### How Sv. Pavel pri Preboldu entered socialism

The end of the Second World War ushered in a new era of social and political life for the Slovenian nation. The war, in conjunction with favourable circumstances both in Slovenia and abroad, paved way for the rise to power of a party that gradually fortified its prewar position partly owing to difficult economic conditions and partly to the ascension of Nazi-Fascism in Slovenian society – i.e., the Communist Party. During the war, the Communist Party played

on national sentiment and stimulated it with the promise of social change (ideologically proclaimed a revolution after the war), as well as deliberately left the contending prewar political forces outside the national liberation struggle.

The growing liberation movement spurred the spread of the idea of establishing a new postwar administrative-political system that would leave no room for prewar structures and parties as well as eradicate every trace of German occupation policy, along with the German minority. The basic idea was borrowed from the Soviet model, without accentuating the Communist Party's leading role in the years immediately after the war, but rather building the organisation of postwar government on the so-called mass organisations, whose representatives were more or less carefully selected.

In the early stages of people's democracy, people's government tried to develop a local authority structure on the minimum possible basis, which soon proved to be a poorly thought-out decision that was soon corrected. During the first few years, local people's councils thus covered the area of one or two cadastre municipalities, as was also the case of all three local people's councils presented in the contribution – Sv. Pavel pri Preboldu, Sv. Lovrenc, and Marija Reka.

The decision-making process was run at the district level (Celje-surroundings) and higher up. The author of the article describes the practical workings of the local authority, both in administrative and po-

litical terms. With regard to locally important institutions, mention is made of the influence and role of the local primary school and parish, which were both firmly anchored in the local social and political life. While the textile factory Tekstilna tovarna Sv. Pavel pri Preboldu was a vital part of the local community, providing work to many inhabitants, it was state-controlled and as such only had an indirect political influence on the local decision-making processes, for instance, in the construction of public infrastructure. It did, however, wield a more direct impact on local life through the factory's Communist Party, trade union and youth organisations, which were composed of local inhabitants. The author presents the ways in which people's government shaped the economic life in the town and its surroundings, particularly in relation to the still predominantly rural population, and specifically through the local people's councils of Sv. Lovrenc and Marija Reka. Rather than providing detailed portraits of the leading officials sitting in the local people's councils, the author primarily focuses on the functions and general activities performed within the framework of the said bodies.

Even though the period of the administrative (re)construction of people's government did not end with the establishment of municipal people's councils, the first five years of people's government solidified the political continuity of the influence that the communist/socialist rule also had on the local level all until the democratic changes that took place during the second half of the 1980s.